

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

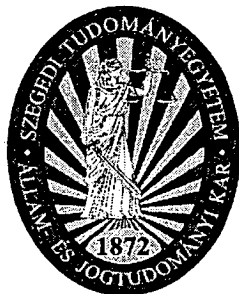
ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LXVII.

Fasc. 13.

MEZEI PÉTER

***A fair use* doktrína az amerikai szerzői
jogban**

SZEGED
2005

Edit

Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et
Juridicarum Universitatis Szegediensis

ATTILA BADÓ, ELEMÉR BALOGH, LÁSZLÓ BLUTMAN, PÁL BOBVOS,
LÁSZLÓ BODNÁR, ERVIN CSÉKA, JÓZSEF HAJDÚ, MÁRIA HOMOKI-
NAGY, ÉVA JAKAB, JENŐ KALTENBACH, TAMÁS KATONA, JÁNOS
MARTONYI, IMRE MOLNÁR, FERENC NAGY, PÉTER PACZOLAY,
BÉLA POKOL, JÓZSEF RUSZOLY, IMRE SZABÓ,
LÁSZLÓ TRÓCSÁNYI

Redigit
KÁROLY TÓTH

Nota
Acta Jur. et Pol. Szeged

Kiadja

a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
tudományos bizottsága

BADÓ ATTILA, BALOGH ELEMÉR, BLUTMAN LÁSZLÓ, BOBVOS PÁL,
BODNÁR LÁSZLÓ, CSÉKA ERVIN, HAJDÚ JÓZSEF, HOMOKI-NAGY
MÁRIA, JAKAB ÉVA, KALTENBACH JENŐ, KATONA TAMÁS,
MARTONYI JÁNOS, MOLNÁR IMRE, NAGY FERENC, PACZOLAY
PÉTER, POKOL BÉLA, RUSZOLY JÓZSEF, SZABÓ IMRE,
TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ

Szerkeszti
TÓTH KÁROLY

Kiadványunk rövidítése
Acta Jur. et Pol. Szeged

ISSN 0324–6523 Acta Univ.
ISSN 0563–0606 Acta Jur.

1. § A fair use doktrína az amerikai szerzői jog egyik alappillére, „kritikus biztonsági szelepe”,¹ sokak szerint a „legproblémásabb része”.² Az elv megítélése kettős, mert sokan hasznosnak tartják az információk terjedésével és a kreativitás előmozdításával kapcsolatos szerepe miatt mások viszont visszásnak tartják, hogy ezzel megtörik a szerzők kizárólagossága a műveik vonatkozásában, első sorban a nyilvánosságra hozatalhoz fűződő jog tekintetében.³

A következőkben ennek ez elvnek a dogmatikai alapjait, történeti kialakulását, az esetjogon keresztül történő fejlődését, végül az amerikai szerzői jog legújabb eleméhez, a Digital Millenium Copyright Act-hez (DMCA) való viszonyát vesszük szemügyre.

I. A törvényi rendelkezések

2. § A szerzői jogi szabályozás alapját az USA-ban az Alkotmány 1. cikk (8) bekezdésének 8. pontja adja, ami úgy rendelkezik, hogy „a Kongresszusnak joga van arra, hogy [...] előmozdítsa a tudományok és hasznos művészetek fejlődését azáltal, hogy a szerzők és feltalálók részére kizárólagos jogot biztosít írásaik és találmányaik tekintetében egy meghatározott időtartamra”.⁴

Az amerikai jogalkotók az előbbi felhatalmazás alapján hamar elkészítették az első szerzői jogi törvényt, amit aztán még három követett.⁵ Ezek kizárólagos és elidegeníthetetlen tulajdonosi jogot biztosítottak a szerzőknek. Az 1976-os törvény 106. §-a sorolja fel részletesen azokat a jogosítványokat, amelyek jelenleg a szerzőket megilletik.⁶ A törvény soron következő, 12 szakasza azonban

¹ WILLIAM F. PATRY and SHIRA PERLMUTTER: Fair Use Misconstrued: Profit, Presumptions and Parody, *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, 1992, 668. p.

² *Dellar v. Samule Goldwyn, Inc.*, 104 F2d 662 (2d Cir. 1939) – Idézi RICHARD E. BERNSTEIN: *Parody and Fair Use in Copyright Law*. 31. *Copyright Law Symposium*, 1984, 8. p.

³ Lásd különösen WILLIAM W. FISHER III: Reconstructing the Fair Use Doctrine, 101 *Harvard Law Review*, 1987–1988, 1687–1688. p.– JAY DRATLER, JR.: Distilling the Witches' Brew of Fair Use in Copyright Use, 43 *University of Miami Law Review*, 1988–1989, 246–248. p.

⁴ *American Legacy: The United States Constitution and other Essential Documents of American Democracy*. Center for Civic Education: Calabasas, 1997, 17. p.

⁵ Az első szerzői jogi törvényt 1790-ben, a másodikat 1831-ben, a harmadikat 1909-ben, végül a ma is hatályos negyediket 1976-ban fogadták el. A történeti fejlődést illetően lásd JULIUS J. MARKE: United States Copyright Revision and its Legislative History, 70. *Law Library Journal*, 1977, 121–152. p.

⁶ Így például másolat készítése, terjesztés, akár adásvétellel, akár bérbe adással, előadás, kiállítás stb.

olyan korlátozásokat tartalmaz, amelyek alapján a kifejtett magatartás nem tekinthető jogsértésnek.⁷

Az alkotmányos felhatalmazás egyszerre biztosítja a szerzőknek a műveikhez fűződő jogait és a közösségnek a tudás terjesztéséhez kapcsolódó érdekét. Ezek azonban igen gyakran összeütköznek egymással, s az amerikai bíróságok – elsősorban nem is a Legfelsőbb Bíróság – ezen ellentmondás feloldása érdekében fejlesztették ki az elvet. A 19. század közepétől – az angol esetjogra hagyatkozva – közel egy évszázadon át az a hagyományos nézet uralkodott, hogy amit a mindenkor hatályos szerzői jogi törvény nem tilt, az belefér a fair use doktrínába.

3. § A szerzői jogi törvény 107. §-a a következőképpen szól: „A 106. és 106/A. szakaszok rendelkezései ellenére a szerzői joggal védett művek kritikai, magyarázati, híradási, oktatási (beleértve a tantermi használatra történő többszörözést is), tudományos vagy kutatási célú fair használata, beleértve a másolatok vagy hangfelvételek készítésével, avagy az említett szakaszban meghatározott más módon való reprodukálással való felhasználást, nem képezi a szerzői jogok megsértését. Annak meghatározásakor, hogy a mű felhasználása az adott esetben fair volt-e vagy sem, a következő tényezőket kell figyelembe venni:

1. a használat célja és jellege, beleértve, hogy e használat kereskedelmi természetű vagy non-profit oktatási célú-e;
2. a szerzői joggal védett mű természete;
3. a felhasznált részeknek a mértéke és lényegessége a szerzői joggal védett műhöz, mint egészhez viszonyítva és
4. a használatnak a szerzői joggal védett mű potenciális piacára vagy értékére kifejtett hatása.

Az a tény, hogy a művet még nem publikálták, nem akadályozza a fair használat megállapításának, ha ezt a fent említett tényezők alátámasztják.”⁸

Látható tehát, hogy a jogalkotó csak egyfajta példálózó felsorolást ad arra nézve, mi tekinthető fair használatnak. A példaként megemlített magatartásokra konkrét jogesetek sokasága hozható, azonban éppoly jelentősek azok a kritériumok is, melyekkel a jogalkotó a doktrínának megfelelő további, konkrét esetben felmerülő magatartások megállapítását lehetővé teszi.⁹ A szakasz záró mon-

⁷ Ilyen például a fair use doktrína (107. §), a könyvtáraknak biztosított reprodukciós lehetőség (108. §), meghatározott előadások és kiállítások (110. §), másodlagos adatátvitel (111. §) stb.

⁸ 17 U.S.C. §107 (2003).

⁹ Érdemes azonban felhívni arra a figyelmet, hogy ezzel a szabályozással nem mindenki értett egyet. Többen arra hivatkoztak, hogy e rendelkezésekkel kapcsolatban számtalan olyan kérdés merül fel, amelyekre bizonytalan válaszok adhatók. Így például, hogy a kutatás csak és kizárólag tudományos, vagy minden más kutatást, mint például a piackutatást is magában foglalja? Emellett e rendelkezések eltérő – indokoltnak tűnő – értelmezések mentén eltérő eredményre is vezethetnek. Lásd JOHN SCHULMAN: Fair Use and the Revision of the Copyright Act. 53. *Iowa Law Review*, 1967–1968, 837–838. p.

data pedig, melyet csak egy 1992-es módosítással vettek bele a törvénybe, újabb alapot fogalmaz meg a fair use megállapítására.¹⁰

4. § Az 1976-os törvény az addigi bírósági gyakorlatot vetette papírra. Ennek megfelelően a bírák annak megállapításakor, hogy mi tekinthető „fair”-nek, továbbra is elsősorban az adott eset körülményeit vették figyelembe, melyek általában a következők voltak: „a felhasznált rész értéke; ennek minden más műhöz viszonyított relatív értéke; milyen célt szolgál; a másolt rész milyen mértékben fogja helyettesíteni az eredetit, avagy mennyiben fogja akadályozni annak értékesítését; és egyéb körülmények”.¹¹

Amint látjuk, a későbbi törvényi feltételek erősen hasonlítanak ezekre a kritériumokra, melyeknek folyamatos használata olyan gyakorlatot hozott létre, amely segítségével a bíróságok a legtöbb esetben egyértelműen képesek eldönteni, hogy a használat fair vagy sem. Így Silverman szerint általában ilyen fair használat az esetet, ha a mű kis részét egy teljesen más jellegű műben használják fel,¹² a recenzió és a kritika,¹³ a paródia és a burleszk,¹⁴ a tudományos munkák ésszerű felhasználása,¹⁵ a hírek terjesztése.¹⁶

Yankwich ennél hosszabb példalózást adott:

- a) az elméletek általános kölcsönvétele;
- b) a módszerek vagy rendszerek utánzása;
- c) kivonatok és kompendiumok;
- d) recenziók, kommentárok és kritikák;
- e) összegzések;
- f) jelenetek, irodalmi dolgozatok vagy darabok;
- g) szatírák, paródiák vagy megszemélyesítések;

¹⁰ Lásd részletesen 9. § a második törvényi faktorról.

¹¹ Carr v. National Capital Press, 71 F. 2d 220 (App. D.C., 1934). Lásd YANKWICH: i.m. 205. p. – Ugyanezeket az elemeket fogalmazták meg a Broadway Music Corp. v. F-R Publishing Corp., 31 F. Supp. 817 (S.D.N.Y., 1940) ügyben is. Lásd ARNOLD B. SILVERMAN: The Scope of Protection of Copyrights and Design Patents in the United States. 12. *Copyright Law Symposium*, 1963, 168. p.

¹² Broadway Music Corp. v. F-R Publishing Corp., 31 F. Supp. 817 (S.D.N.Y. 1940).

¹³ Loew's, Inc. v. Columbia Broadcasting Sys., Inc., 131 F. Supp. 165 (S.D. Cal., 1955)

¹⁴ Columbia Pictures Corp. v. National Broadcasting Co., 137 F. Supp. 348 (S.D. Cal., 1955).

¹⁵ Callaghan v. Myers, 128 U.S. 617 (1888) – jogi témájú munka kapcsán; Eisenschiml v. Fawcett Publications, Inc., 246 F.2d 598 (7th Cir., 1957) – történelmi témájú munkát illetően; Toksvig v. Bruce Publishing Co., 181 F.2d 664 (7th Cir., 1950) – életrajzi témájú munkával kapcsolatosan; Simms v. Stanton, 75 Fed. 6 (C.C.N.D. Cal., 1896) – tudományos témájú anyag tekintetében. Kiemelhető azonban, hogy tudományos munkának nem tudományos célú felhasználása nem tekinthető fair használatnak. Lásd Henry Holt & Co. v. Liggett & Myers Tobacco Co., 23 F. Supp. 302 (E.D. Pa., 1938). Ebben a jogesetben az alperes a felperes tudományos munkájából úgy használt fel három mondatot, hogy azzal saját dohány-termékének értékesítését reklámozza.

¹⁶ Oxford Book Co. v. College Entrance Book Co., 98 F.2d 688 (2d Cir., 1938). A jogesetet lásd SILVERMAN: i. m. 77–84. lábjegyzetek.

- h) jogi és egyéb tankönyvek és enciklopédiák;
- i) tudományos vagy egyéb ötletek alapulvétele a saját gondolatok kifejtéséhez;
- j) gyűjtemények, így például statisztikai adatok, autós- vagy egyéb térképek készítése;
- k) egy dalszöveg szavainak felhasználása egy olyan cikkben, amely kimagasló személyiségről szól;
- l) újságcikkek vagy vezércikkek lényegének újrányomása.¹⁷

Yankwich rámutatott például arra, hogy egy kórusi dal más színész általi kiparodizálása nem jogsértő, azonban az egész dal eléneklése az, akárcsak egy, egyértelműen az eredetire utaló mondat felhasználása. Éppígy jogsértés azonban a dalszöveg másolatainak vagy a kórus dalainak könyv formájában – más által – történő közzététele.¹⁸

A recenzió vagy kommentár pedig addig tekinthető jogszerűnek, amíg a felhasznált rész értéke nem túlzó, illetve nem csökkenti az érintett mű iránti keresletet lényegesen. Ez természetesen nem arra vonatkozik, hogy a recenzió túlzott kritikai tartalma miatt elfordulnának az érdeklődők az eredetitől, hanem arra az esetre utal, hogy az utóbbi írás egészében bemutatja az eredeti alkotás tartalmát. Mindez vonatkozik azonban az olyan esetekre is, amelyek – bár nem kommentálási vagy kritikai célzattal, de – megduplázzák az eredeti alkotást vagy annak egy részét.¹⁹

Ugyanígy fair use-nak minősül ugyanazon tényeknek a feldolgozása, melyek már egy korábbi munkában szerepeltek, még akkor is, ha erre az eredetitől eltérő sorrendben kerül sor.²⁰

Emellett ha más művének kritikai elemzése vagy kommentálása tudományos célból történik, avagy egy konkrét témakör kifejtésére vonatkozik, akkor a felhasználás – mennyiségre tekintet nélkül – fair, ha azonban a haszonszerzési célok is láthatók, akkor az a mennyiségre tekintet nélkül mindenképp meg kell állapítani az unfair használatot.²¹

¹⁷ YANKWICH: i.m. 212–213. p.

¹⁸ Uo. 207. p. 20. sz. lábjegyzet.

¹⁹ Így például nem minősült fair használatnak az az eset, amikor a tanár annak érdekében, hogy hallgatói sikeresen felkészülhessenek a francia vizsgájukra, egy szótárból – annak szókincse 15 %-át kimásolva – kivonatot készített. Ennek oka az, hogy az így elkészített kivonat megszüntette az igényt az eredeti könyv iránt, hiszen ha a hallgatók ennyi szót is elegendőnek találnak a vizsga letételéhez, akkor nagy valószínűséggel nem fogják a szótárt megvenni. *College Entrance Book Co. v. Amsco Book Co.*, 119 F. 2d 874, 876 (C.A. 2d, 1941). Lásd YANKWICH: i. m. 208. p.

²⁰ *Thompson v. Gernsback*, 94 F. Supp. 453, 454. (S.D.N.Y., 1950); *Simms v. Stanton*, 75 Fed. 6 (C.C.N.D., 1896) – Lásd ROGER BILLINGS: *The Effect of the Fair Use Doctrine on Textbook Publishing and Copying – Part One*, 2. *Akron Law Review*, 1968-1969. 66. p. (a továbbiakban: *Part One*).

²¹ *Henry Holt & Co. v. Liggett & Meyers Tobacco Co.*, 123 F. Supp. 302 (E.D. Pa., 1938). Lásd YANKWICH: i. m. 209. p.

5. § Az egyik legproblémásabb terület a fair use doktrínát illetően a paródia. E műfajnak már a megítélése is vitás, emellett a gyakorlat is megmutatta, hogy a konkrét jogesetekben milyen nehéz a helyes megoldást megtalálni. Azt lehet mondani, hogy ezek a jogesetek állítják a bírát a legnehezebb feladat elé.²²

A Second Circuit a *Rogers v. Koons* ügyben hozott ítéletében a következőket mondta: „a paródia és a szatíra értékes formái a kritikának, s támogatást érdemelnek, mivel a kritika e formái előmozdítják a szerzői jog által védett kreativitást”.²³ Ebből is kitűnik tehát magának a paródiának a hasznossága. Azonban még így is rengeteg a buktató, amit a jogesetek tömege bizonyít.

Atekintetben, hogy milyen magatartás az, ami még beleillik a doktrína kerekei közé, a Second és a Ninth Circuit ellentétes nézőpontra jutott. Míg az utóbbi fellebbviteli bíróság szerint egy paródiának „fel kell idéznie” („*conjure up*”) az eredeti művet, de nem másolhatja le azt szó szerint, addig a Second Circuit eleinte sokkal tágabban határozta meg a megengedhető magatartások körét. Sokáig úgy vélekedett ugyanis, hogy minden olyan feldolgozás, amely az eredetire épít, ám humoros vagy kritikai elemet is hordoz magában, fairnek tekinthető. Ez az értelmezés azonban odáig vezetett, hogy valamennyi humoros elemet is tartalmazó feldolgozás, bármily mértékben használta is fel az alapul szolgáló munkát, mentesült a felelősségre vonás alól. Természetesen rövid időn belül álláspontjának módosítására kényszerült e fellebbviteli bíróság, kijelentve, hogy egy paródia nem részesülhet kimentésben, ha az egyéb körülményeket – így különösen a kereskedelmi jellegét – tekintve a jogsértés megállapítható, viszont következetesen megállapítják a fair használatot, ha a paródia egyáltalán nem teremt piaci konkurenciát az eredeti műnek.²⁴

Végző soron a Ninth Circuit „*conjure up*” tételére alapozott ún. „*definitive test*” vált elfogadottá, amely alapján a 107. §-ból ismert harmadik tényező (a felhasznált rész mértéke és lényegessége) kerül kiemelt helyzetbe, s ha a parodista nagyjából szó szerint veszi át az eredeti alkotást, akkor jogsértést követ el,

²² A paródiákkal foglalkozó irodalom közül lásd például Comments: Parody and the Law of Copyright, 29. *Fordham Law Review*, 1960–1961, 570–577. p. – Robert J. Kapelke: Piracy or Parody: Never the Twain, 38 *University of Colorado Law Review*, 1965–1966, 550–571. p. – R. T. Nimmer: Reflections on the Problem of Parody-Infringement, 17. Copyright Law Symposium, 1969, 13–161 p. – SHELDON N. LIGHT: Parody, Burlesque, and the Economic Rationale for Copyright, 11. *Connecticut Law Review*, 1979, 615–636. p. – CHARLES C. GOETSCH: Parody as Free Speech – The Replacement of the Fair Use Doctrine by First Amendment Protection, 3. *Western New England Law Review*, 1980, 39–66. p. – SUSAN LINEHAN FAALAND: Parody and Fair Use: The Critical Question, 57. *Washington Law Review*, 1981–1982, 163–192. p. – BERNSTEIN: i. m. 11–44. p. – HARRIETTE K. DORSEN: Satiric Appropriation and the Law of Libel, Trademark and Copyright: Remedies without Wrongs, 65. *Boston University Law Review*, 1985, 952–963. p. – JULIE BISCEGLIA: Parody and Copyright Protection: Turning the Balancing Act into a Juggling Act, 34. Copyright Law Symposium, 1987, 1–38. p. – MELANIE A. CLEMMONS: Author v. Parodist: Striking a Compromise, 33. Copyright Law Symposium, 1987, 85–114. p. – PATRY and PERLMUTTER: i. m. 708–719. p. – MELVILLE B. NIMMER: *Nimmer on Copyright*. Matthew Bender & Company, Inc., 2005, 13.05.§[C] (a továbbiakban: *Nimmer on Copyright*).

²³ Idézi PATRY and PERLMUTTER: i. m. 709. p.

²⁴ *Nimmer on Copyright*, 13.05.§[C][1] – LIGHT: i. m. 634–636. p.

míg ha csak „felidézi” azt, akkor megfelelően járt el. Sajnos azonban arra nézve mindmáig nem született egységes nézet, mi az a terjedelem, amely megengedhető „felidőzésnek” tekinthető.²⁵

A bíróságok olyan körülményeket is figyelembe vesznek a paródiával kapcsolatos gyakorlatukban, melyeket a törvény konkrétan nem nevez meg, így például a *Bloom & Hamlin v. Nixon* ügyben a jóhiszeműsége, az *MCA, Inc. v. Wilson* ügyben a paródia „obszcenitása” játszotta a központi tényezőt.²⁶ A *Walt Disney Productions v. Air Pirates* ügyben pedig a parodistának a művéhez fűződő joga az első alkotmánykiegészítés fényében került megvizsgálásra.

Felmerül továbbá a kérdés, hogy mikor minősül egy magatartás paródiának? Az első vonása az, hogy másvalaki alkotását vonja szatirikus támadás alá. A bíróságok véleménye szerint tehát ahhoz, hogy egy paródia a fair use doktrína alapján védelemben részesüljön, szükség van arra, hogy az eredeti munka legalább részben a tárgya legyen a későbbinek. A paródiakénti minősítésnek nem feltétele azonban az eredeti alkotás népszerűsége, vagy annak foka, de az megfigyelhető, hogy – a nagyobb piaci siker érdekében – leginkább a népszerűbb műveket parodizálják. Nem tekinthető lényeges tényezőnek a paródia megjelenítési formája sem, így megjelenhet az egy szatirikus folyóiratban, zenei albumon, de egyetlen dal vagy illusztráció is kimeríti e fogalmat.²⁷

6. § Silverman felhívta a figyelmet arra, hogy a fair use doktrína lényege abban keresendő, hogy ezzel a társadalom szerez előnyt a szerzői jogok tulajdonosának kárára. A társadalom alkotmányosan biztosított haszna azonban csak akkor tekinthető fairnek, amennyiben a felhasználás nem lényeges, továbbá ha igazságos és kívánatos eredményre vezet.²⁸

A fair use doktrína másik jellegzetessége, hogy megtöri a szerzői jog – hazánkban is ismert²⁹ – abszolút jogi szerkezetét, ezzel ugyanis biztosítja a törvény, hogy ha a védelemben részesülő alkotás a szerzőtől eltérő személy birtokába jut és az fair célból kívánja felhasználni – betartva a jogszabályi előírásokat –, akkor e használat semmiképpen sem nyilvánul jogsértésnek.³⁰ Vagyis

²⁵ A paródiák elbírálásának nehézségét támasztja egyidejűleg az is alá, hogy a fent említett „definitive test” mellett használatos a „necessary use” és az „ordinary observer” teszt is. Előbbi nagyjából megegyezik a „definitive test”-tel, eszerint ugyanis az eredeti munka felhasználása csak bizonyos „szükséges mértékig” tekinthető fairnak. Utóbbi pedig azt mondja ki, hogy amennyiben a paródia már oly mértékben hasonlít az eredetire, hogy egy átlagos szemlélő ez alapján képes összetéveszteni a kettőt, akkor a jogsértés megállapítható.

²⁶ Ez alapján bevetté vált, hogy a paródiát mintegy „diszkvalifikálják” a fair use minősítés alól, ha pornografikus, vulgáris vagy egyéb sértő tartalommal bír. CLEMMONS: i. m. 89. p., az eseteket illetően uo. 25. lábjegyzet.

²⁷ A paródiákkal kapcsolatos további kérdéseket lásd a vonatkozó esetek elemzésénél: *Loew* ügy, 16. § és *Campbell v. Acuff-Rose* ügy, 22. §.

²⁸ SILVERMAN: i. m. 169. p.

²⁹ Lásd MEZEI PÉTER: A szerzői jog története a törvényi szabályozásig (1884: XVI. tc.). *Jogelméleti Szemle*, 2004/3. szám.

³⁰ LEON R. YANKWICH: What is Fair Use? 22. *The University of Chicago Law Review*, 1954–1955, 204. p.

rövidre fogva: csak az köteles tartózkodni az alkotás használatától, aki azt nem fair célból kívánja megtenni.

Kétségtelenül kizárja a fair use fennálltát az, ha a használat a szerzői jog jogosultja piacot veszít saját alkotását illetően, illetve ha a jogsértő fél magatartását haszonszerzési célból végzi. A korábbi amerikai bírósági gyakorlat szerint azonban ezeknek a *bizonyítására sem volt szükség* a jogsértés megállapításához.³¹ Így egy jogeset szerint az, hogy a jogsértő fél a sértett nyelvkönyvéhez elkészítette a megoldásokat tartalmazó könyvet, úgy azonban, hogy abban felhasználta az eredeti ábrákat is, annak potenciális veszélyét hozta létre, hogy a jogosult könyvét nem is fogják megvásárolni, ez pedig kizárja a fair használatot.³²

1976 előtt éppígy megalapozta tehát jogsértés megállapítását az is, ha másolat készítésére került sor, függetlenül attól, hogy haszonszerzési céllal történt-e vagy sem, ha ezzel a szerző jogai sérülnek. Vagyis ha egy tanár kivonatot készít a használandó tankönyvről – néha szó szerinti idézetekkel – a tanulást megkönnyítendő, akkor az jogsértés, függetlenül attól, hogy nem a haszonszerzés volt a jogsértő célja.³³ Az új szerzői jogi törvény elfogadását követően azonban ugyanezt a jogesetet már más előjellel döntenék el a bíróságon. Ugyanis bár a törvénytervezet még nem tartalmazta, a hatályos törvénynek már része a „beleértve a tantermi használat céljából való többszörözést is” kitétel, ennek alapján pedig nyilvánvaló, hogy az iskolai felhasználás céljából történő másolás a fair use körébe esik.³⁴

Felmerül a kérdés, hogy valójában minek tekinthető a fair use doktrína? A törvény szövege alapján egy meghatározott magatartás *nem minősül jogsértésnek*. Marsh hívta fel a figyelmet azonban arra, hogy bár a törvényhozás nem kívánta az addig kialakult bírósági gyakorlatot megváltoztatni, e kijelentéssel mégis megtette, mivel az addigi gyakorlat szerint a fair use *kimentő körülmény volt* az elkövetett jogsértés alól. Ennek azonban óriási a hatása a bizonyítási kötelezettség vonatkozásában. Ugyanis ha a törvény szó szerinti értelmét vesszük alapul, akkor a bizonyítás terhe a felperesen nyugszik, ha azonban kimentő körülményként értékeljük, akkor a bizonyításra az alperes köteles. Bár egyaránt sokan támogatják mindkét véleményt, a legtöbben mégis amellet érvelnek, hogy a törvényhozó szándéka előbbre való a törvény szó szerinti jelentésével,

³¹ Copyright Fair Use – Case Law and Legislation, 18. *Duke Law Review*, 1969, 90. p. (a továbbiakban: *Copyright Fair Use*).

³² Reed v. Holliday, 19 Fed. 325 (W.D.Pa., 1884) – Lásd BILLINGS: *Part One*, 67–68. p.

³³ MacMillan v. King, 223 Fed. 862 (D.C. Mass., 1914) – Lásd BILLINGS: *Part One*, 68–69.

p.

³⁴ Azt azonban meg kell jegyezni, hogy a szerzői jog reformját előkészítő p.bizottság a jelentésében kimondta, hogy „az olyan nem önálló kivonatok vagy részletek tantermi használat céljából történő másolása, amelyeknek a hossza az alapul szolgáló nagyobb, önálló műhöz viszonyítva relatíve lényegtelen”, fair use-nak minősül. Az idézetet és a bizottsági jelentés további részleteit lásd ROGER BILLINGS: *The Effect of the Fair Use Doctrine on Textbook Publishing and Copying – Part Two*, 2. *Akron Law Review*, 1968–1969, 113–114. p. – VINCENT F. AIELLO: *Educating Sony: Requiem for a „Fair Use”*, 22. *California Western Law Review*, 1985–1986, 163. p.

vagyis a lényeg az, hogy az addigi gyakorlatot nem kívánták megváltoztatni, ezért a bizonyítás kötelezettsége továbbra is az alperest terheli.³⁵

7. § A szerzői jog amerikai irodalmában többek, a 70-es évektől erősödő gazdasági-jogfilozófiai irányzat, s kifejezetten Posner hatására, részletesen foglalkoztak a szerzői jog gazdasági elemzésével.³⁶

Egy elemzésében Gordon a fair use doktrínát is gazdasági oldalról vette szemügyre. Ennek alapján szerinte a doktrínának három sarkalatos pontja van: a fair használatot a bíróságnak meg kell állapítania, ha (1) a használó a piacról nem tudja beszerezni az általa igényelt dolgot (piaci hiba), (2) a felhasználás hozzáférhetővé tétele más számára a közérdeket szolgálja (a károk és hasznok egyensúlya) és (3) a használat nem okoz lényeges kárt a szerzői jog jogosultjának.³⁷

Gordon elemzésének egyik legfontosabb következménye a bizonyítási teherrel kapcsolatos. Elméletének logikus folyományaként mondta, hogy mivel a törvény nem határozza meg kifejezetten a bizonyítás kereteit, ezért az alperes köteles a bíróság előtt igazolni, hogy a piacról nem volt képes megszerezni az érintett művet, s azt is köteles bizonyítani, hogy magatartása a társadalom szempontjából hasznos, ezzel együtt természetesen azt is, hogy konkrétan milyen haszonról van szó. Ellenben a kár bekövetkezését már egyértelműen a felperesnek, a szerzői jog jogosultjának kell bizonyítani.³⁸

8. § *Az első törvényi tényező – a használat célja és jellege*³⁹

1. E tényező nem a használatot folytató személlyel, hanem a használat módjával függ össze. Az a kitétel, mely szerint „beleértve, hogy e használat kereskedelmi természetű vagy non-profit oktatási célú-e”, szintén nem elsősorban a „személyre” koncentrált, hiszen akár non-profit szervezet is végezhet olyan magatartást, aminek kereskedelmi kihatásai lesznek, s éppígy fordítva: a profitorientált cégek is tanúsíthatnak olyan magatartást, amelynek hátterében nem a haszonszerzés célja lebeg. Szinte minden magatartásnak van ugyanis pénzügyi vonzata, akár közvetve, akár közvetlenül. Mi több, az élet produkált olyan jogeseteket is, ahol a vitatott magatartás oktatási célokat szolgál, mégis kereskedelmi termé-

³⁵ ADRIENNE J. MARSH: *Betamax and Fair Use: A Shotgun Marriage*, 21. *Santa Clara Law Review*, 1981, 56–58. p. Marsh viszont jelezte: ha elfogadjuk e tételt, akkor a *Sony* ügyben a Legfelsőbb Bíróság félreértelmezte a bizonyításra vonatkozó szabályokat.

³⁶ Témánkat illetően lásd például WENDY J. GORDON: *Fair Use as Market Failure: A Structural and Economic Analysis of the Betamax Case and Its Predecessors*, 82. *Columbia Law Review*, 1982, 1600–1657. p. – MICHAEL G. ANDERSON and PAUL F. BROWN: *The Economics Behind Copyright Fair Use: A Principled and Predictable Body of Law*, 24. *Loyola University Chicago Law Review*, 1992–1993. 143–178. p.

³⁷ GORDON: i. m. 1601., 1614–1622. pp.

³⁸ GORDON: i. m. 1624–1626. p.

³⁹ DRATLER: i. m. 289–303. p. – PIERRE N. LEVAL: *Toward a Fair Use Standard*, 103. *Harvard Law Review*, 1989–1990, 1111–1116. p. – PATRY and PERLMUTTER: i. m. 676–687. p. – ANDERSON-BROWN: i. m. 165–168. p. – *Nimmer on Copyright*, 13.05.§[A][1].

szetű.⁴⁰ Így például a *Basic Books, Inc., v. Kinko's Graphics Corp.* ügyben az eljáró bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy mivel az alperes profitot termelt tevékenységével, hivatkozása, hogy a fénymásolás oktatási célokat szolgált, nem megalapozott. Vagyis ezzel az az elv került rögzítésre, hogy a kereskedelmi természet esetleges megléte kizárja a másik tényező védekezés-ként való elfogadását.

2. Másrészt a kereskedelmi vagy non-profit célból történő használat csak jellegzetessége a kifejtett magatartásnak, emellett egyéb tényezők is szóba jöhetnek (mutatja ezt a „beleértve” kifejezés is), vagyis a bírósági vizsgálat ezen a ponton nem érhet véget. Ilyen egyéb vizsgálandó tényezőként említhető például a felhasználó személy rosszhiszeműsége, a felhasznált mű eltorzítása vagy a felhasználónak egy személyes támadásra adott válasza, de a bíróság az ügy körülményeitől függően a közérdeket, az első alkotmánymódosítást,⁴¹ magánérdekeket és egyéb kiegészítő méltányos tényezőket is figyelembe vehet.⁴²

3. Harmadrészt mára bevett gyakorlattá vált, hogy a „kereskedelmi természetű vagy non-profit oktatási célú” kitételt a „kereskedelmi vagy nem-kereskedelmi” kifejezéssel váltják fel, mivel nem minden magatartás kereskedelmi vagy non-profit természetű, és vannak olyan non-profit magatartások is, melyek nem hordoznak magukban oktatási célokat.

A két véglet között elhelyezkedő esetek rendkívül sok tényezőtől függnnek. Így például az a magatartás, mikor egy fényképet valamely újság borítóján használnak fel annak érdekében, hogy az újság kelendőbb legyen, sokkal „kereskedelmibbnek” tekinthető, mint a fotónak az újság belsejében való szerepeltetése, mely önmagában ugyanúgy jogsértést jelenthet, azonban nem bír olyan nagy kereskedelmi súllyal.⁴³ Éppígy kérdéses lehet, hogy a felhasználás kizárólag az eredeti kifejezés hasznoszerzési céllal történő közzétételére, vagy egy saját munka elkészítésére, saját véleményének kialakítására irányul, amikor nem beszélhetünk jogsértésről, még ha e munka kiadásához utóbb kereskedelmi érdekei fognak is fűződni az érintett személynek.

4. Szerencsétlen kifejezésként kell értékelni a Legfelsőbb Bíróság *Sony* ügyben hozott ítéletének azt a részét, mely úgy fogalmaz, hogy „a szerzői jogilag védett anyagokkal kapcsolatos valamennyi kereskedelmi tevékenység felte-

⁴⁰ *Basic Books, Inc., v. Kinko's Graphics Corp.*, 758 F. Supp. 1522 (S.D.N.Y., 1991). Lásd ANDERSON-BROWN: i. m. 147–156. p.

⁴¹ Az első alkotmánymódosítás a szólásszabadság intézményéről szól. A fair use doktrína és az alkotmányjog viszonyát illetően lásd PAUL GOLDSTEIN: Copyright and the First Amendment, 70. *Columbia Law Review*, 1970, 983–1057. p. – MELVILLE B. NIMMER: Does Copyright Abridge the First Amendment Guarantees of Free Speech and Press?, 17. *UCLA Law Review*, 1969–1970, 1180–1204. p. – L. RAY PATTERSON: Free Speech, Copyright, and Fair Use, 40. *Vanderbilt Law Review*, 1987, 1–66. p. – HARRY N. ROSENFELD: The Constitutional Dimension of „Fair Use” in Copyright Law, 50. *Notre Dame Lawyer*, 1974–1975, 790–807. p.

⁴² PATRY and PERLMUTTER: i. m. 685. p.

⁴³ *Haberman v. Hustler Magazine, Inc.*, 626 F. Supp. 201 (D. Mass., 1986). Ebben az esetben a felperes fotója a magazin belsejében szerepelt.

hetően a szerzői jog jogosultjának biztosított monopólium unfair kiaknázása”.⁴⁴ Ebből a tételből ugyanis logikusan arra lehet következtetni, hogy kizárólag az olyan magatartások esetén beszélhetünk fair használatról, melynek véletlenül sincs kereskedelmi vonzata. Ez a kifejezés több esetben is téves eredményre vezetett, így a *Campbell v. Acuff-Rose* ügyben egy dal parodizálását a fellebbviteli bíróság a fent említett mondatra hagyatkozva automatikusan unfairnek minősítette. A Legfelsőbb Bíróság azonban maga jelezte, hogy az általa rögzített tételeket sem szabad mereven alkalmazni, mert minden esetben figyelembe kell venni az egyedi jellegzetességeit, és például ennek megfelelően e konkrét paródiát a fellebbviteli bíróság döntését felülbírlva megengedhetőnek nyilvánította.⁴⁵

5. A jogirodalom is – érhetően – ez utóbbi állásponttal ért egyet, s nem a kereskedelmi természetet, hanem a hasznosságot emeli a középpontba.

Leval szerint az eredeti műnek eltérő módon vagy célra történő, illetve egyébként produktív felhasználása, így például ha a másodlagos munka további értéket ad az eredetinek – új nézőpontra világít rá, új információt teremt stb. –, s ennyiben a társadalom fejlődéséhez hozzájárul, alapvetően fairnek tekinthető. Ezt jelölte – Fisher hatására – a „transformative”, vagyis „átalakító jellegű” kifejezéssel.⁴⁶ Weinreb szerint azonban egy használat anélkül is szolgálhat társadalmilag hasznos célt, hogy átalakító jellegű lenne, így például ha a másolatot a nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszi.⁴⁷

Anderson és Brown azon a véleményen van, hogy az első faktor alapján a használat fair voltának eldöntésénél a központi tényezőt annak vizsgálata játssza, hogy a másodlagos műnek mi a célja és jellege az első alkotáshoz képest, s csak ha azok megegyeznek, vagyis az újabb helyettesítheti a korábbi, akkor lehet a fair használat lehetőségét kizárni.⁴⁸

Ha más szavakkal kifejezve, de mindezekkel megegyező véleményt képvisel Melville B. Nimmer is, aki a Legfelsőbb Bíróság esetjogára hagyatkozva állítja: egy magatartás akkor tekinthető fair-nek, ha az „produktív”, vagyis az eredeti alkotás felhasználása hasznos elemet hordoz magában, valami újat ad az eredetihez, s minél átalakítóbb jellegről beszélhetünk, annál valószínűbb, hogy a fair használat – a többi tényező vizsgálata ellenére is – megalapozott.⁴⁹

6. Érdemes továbbá röviden megjegyezni azt is, hogy ezen első törvényi tényező második tagmondatát a törvény tervezetei soha nem tartalmazták, és

⁴⁴ Sony Corporation of America et al. v. Universal City Studios, Inc. et al., 464 U.S., 1983, 451. p.

⁴⁵ *Nimmer on Copyright*, 13.05.§[A][1][c].

⁴⁶ LEVAL: i. m. 1111. p.

⁴⁷ Példaként Weinreb a *Time, Inc. v. Bernard Geis Associates*, 293 F. Supp. 130 (S.D.N.Y., 1968) ügyet hozza fel, amelyben a bíróság fairnek nyilvánította a Kennedy gyilkosságáról készült fotóknak a fényképész engedélye nélkül történő nyilvánosság elé tárását, mint olyan magatartás, amely a közösség érdekében állt. Lásd LLOYD L. WEINREB: Fair's Fair: A Comment on the Fair Use Doctrine, 103. *Harvard Law Review*, 1989–1990, 1143. p.

⁴⁸ ANDERSON-BROWN: i. m. 168. p.

⁴⁹ *Nimmer on Copyright*, 13.05.§[A][1][b].

pusztán egy hónappal a törvény elfogadása előtt került bele a szövegbe, s mind-
ezt abból a célból, hogy enyhítsék az oktatók részéről érkező nyomást egy non-
profit oktatási célú kivétel törvénybe iktatása iránt. Felhívták azonban a törvény
szerkesztői már ekkor a figyelmet arra, hogy e non-profit jelleg nem önmagában
vizsgálandó, hanem az egyéb körülményekkel együtt.⁵⁰ Vagyis ha nagyon éle-
sen akarunk fogalmazni, akkor e kitétel nem a fair használat lényegét kívánja
befolyásolni, hanem pusztán egy engedmény egy olyan csoport javára, akiknek
a magatartása az adott körülmények között legtöbbször fair-nek tekinthető.

7. Látható tehát, hogy milyen bonyolult kérdéseket vet fel ez a rövid ren-
delkezés, ennek ellenére érdekes, hogy a Supreme Court a fair use-ról szóló
döntéseiben soha nem mélyedt el a „kereskedelmi” kifejezés vizsgálatában. Bár
a *Harper & Row* ügyben azt mondta, hogy „a profit/non-profit megkülönbözte-
tés lényege nem az, hogy vajon a használat egyedüli célja pénzügyi haszon
szerzése-e, hanem az, hogy a felhasználó a szerzői jogi ortalomban részesülő
anyag hasznosításából profithoz jut anélkül, hogy megfizetné a szokásos dí-
jat”,⁵¹ ezzel mégsem fektette le a kérdéskör biztos alapjait, még ha e mondatot a
későbbiekben többször, így például az *American Geophysical Union v. Texaco*,
Inc. ügyben is felhasználták a bíróságok.

9. § A második törvényi tényező – a szerzői jogilag védett mű természete⁵²

1. E faktor létrejötté is Story főbíró hamarosan bemutatásra kerülő (a *Folsom v. Marsh* ügyben hozott) ítéletére vezethető vissza. Ott Story „a felhasznált anya-
gok értéke” kifejezést használta, ami talán a jelen esetben is alkalmasabb lenne,
legalábbis kifejezőbb a téma lényegét illetően.

Felmerül ugyanis a kérdés, hogy mi tekinthető szerzői jogilag védett mű-
nek. A szerzői jogi törvény értelmében gyakorlatilag minden olyan alkotás,
amely eredetinek tekinthető, ennyiben tehát egy komoly szépirodalmi mű és egy
bevásárló-cédula is védelemre számíthatna. E kiterjesztő értelmezésnek termé-
szetesen az USA-ban is határt szab, hogy védelemre csak olyan alkotások szá-
míthatnak, amelyek minimális művészeti, eszmei értékkel bírnak. Mindenesetre
Nimmer utal arra, hogy minél „informálisabb” egy anyag (például egy kataló-
gus), annál szélesebb körben lehet azt felhasználni, s minél több kreatív energiát
fektetett bele megalkotója, annál nagyobb védelemre számíthat, a fair használa-
tot is szűkebb keretek közé szorítva.⁵³

⁵⁰ H.R. Rep. No. 94-1976, 94th Cong., 2d Sess. 67 (1976) – Lásd PATRY and PERLMUTTER: i. m. 678. p.

⁵¹ *Harper & Row, Publishers, Inc. v. Nation Enterprises*, 471 U.S., 1985. 562. p.

⁵² DRATLER: i. m. 303–309. p. – LEVAL: i. m. 1116–1122. p. – ANDERSON-BROWN: i. m. 168–171. p. – *Nimmer on Copyright*, 13.05.§[A][2].

⁵³ Sőt előfordult, hogy egy bíróság egy talk show-ról is azt mondta, hogy „az természetét tekintve sokkal inkább informális, semmint szórakoztató”. *NAGE/Int'l Bhd. of Police Officers v. BUCI Television, Inc.*, 118 F. Supp. 2d 126, 129 (D. Mass. 2000). Lásd *Nimmer on Copyright*, 13.05.§[A][2][a].

Ami mégis a központi szerepet játssza, az az, hogy a szerző alkotását nyilvánosságra hozatal céljából vagy magáncélból hozta-e létre, mivel ez utóbbi esetben az „alkotásnak” gyakorlatilag semmi köze a szerzői jogi oltalom tényleges céljaihoz.⁵⁴ Ezt a kérdést azonban csak az 1976-os törvény generálta, ugyanis annak elfogadása előtt a tagállami szerzői jogi törvények voltak irányadóak a nyilvánosságra nem hozott művek tekintetében, s ezek a szerzők elsődleges nyilvánosságra hozatalhoz fűződő jogának a megsértését látták az engedély nélküli publikálásában, mely alól azonban a gyakorlat a fair use doktrínára történő hivatkozással több esetben is kivételt engedett. Az új szerzői jogi törvény azonban már a publikált és a mindaddig publikálatlan munkák esetében is lehetővé tette a fair use-ra történő hivatkozást.⁵⁵

2. A jelen faktor az 1976-os törvény elfogadását követően is több fontos jogesetben képezte a döntéshozatalnak alapját, azonban a vizsgálat mindannyiszor kizárólag olyan szemszögből történt, hogy a mű megjelent-e vagy sem. Az alább röviden ismertetésre kerülő jogesetek azonban egymásnak ellentmondva nagyfokú bizonytalanságot generáltak, s ezt csak a jogalkotó volt képes feloldani 1992-ben.

A *Harper & Row* ügyben bár a körzeti bíróság úgy találta, hogy az addig nyilvánosságra nem hozott levelek publikálása unfair, a Second Circuit megváltoztatta ezt az ítéletet. A Legfelsőbb Bíróság viszont nem értett egyet ezzel az érvelésével, és amellet állt ki, hogy csak az addig ki nem adott, azonban kifejezetten publikálási céllal készített, avagy már kiadás előtt álló munkák részesülhetnek szerzői jogi védelemben, így a fair use is csak ezeknél jöhet szóba. E tétele azonban a törvény szözszerinti értelmével nehezen volt összeegyeztethető.⁵⁶

A *Salinger v. Random House* ügyben az első fokon eljáró Leval bíró arra hivatkozással utasította el Salingernek a jogsértés megállapítását kérő keresetét, hogy az életrajzíró alperes, Ian Hamilton – valamennyi törvényi faktort figyelembe véve – Salinger egyetemi könyvtárakban fellelhető leveleit fair módon használta fel, melyek közül több szerzői jogi védelemben sem részesülhet, ráadásul Salinger csak azt követően tiltotta meg leveleinek felhasználását, hogy hírt szerzett Hamilton tevékenységéről. A másodfokú bíróság azonban ennél sokkal fontosabbnak találta a szerzőnek azon jogát, hogy döntsön művének első

⁵⁴ Itt ismét utalnék az előző két példára, de kiegészítve azzal, hogy ha mondjuk egy pénzbejárat egy cetlit hagy „áldozata” a táján azzal, hogy „Fizess péntekig, vagy eltöröm azt az istenverte karodat”, még ha e magatartás bizonyos értelemben „nyilvánosságra hozatal” is, a magánérdeke „művek” körébe sorolandó. Ilyen értelemben tehát a nyilvánosságra hozatal célja a szerzői jogi megbecsülés megteremtése, nem pusztán „láthatóvá tétel”. – Lásd LEVAL: i. m. 1117. p.

⁵⁵ LISA VAUGHN MERRILL: Should Copyright Law Make Unpublished Works Unfair Game? 51. *Ohio State Law Journal*, 1990, 1406–1408. p. – HAROLD A. ELLIS: Fair Use of Unpublished Works: An Interim Report and a Modest Proposal. *Washington University Law Quarterly*, 1991, 1234–1239. p. – GINGER A. GAINES: Wright v. Warner Books, Inc.: The Latest Chapter in the Second Circuit's Continuing Struggle with Fair Use and Unpublished Works. 3. *Fordham Entertainment, Media & Intellectual Property Law Forum*, 1992–1993, 180. p.

⁵⁶ *Harper & Row, Publishers, Inc. v. Nation Enterprises*, 471 U.S., 1985, 539, 564. pp.

ízben történő nyilvánosságra hozataláról, s ezért úgy találta, hogy a jelen esetben felmerült magatartás jogellenes volt. A Legfelsőbb Bíróság végül elutasította a certiorari kiadását, életben tartva ezzel a jogesetből származó ellentmondásokat, bár a jogirodalom egyhangúlag kiállt amellett, hogy a fontos történelmi és életrajzi anyagokhoz fűződő közérdek sokkal jelentősebb, mint a szerzőknek az elsődleges nyilvánosságra hozatalhoz fűződő gazdasági és egyéb érdekei, sőt a tapasztalatok szerint a jelen jogesetben a vita tárgyát képező levelek írásakor a legritkább esetben vezérlik gazdasági érdekek a szerzőt.⁵⁷

Szintén ugyanezt az utat járta be a *New Era* ügy, melyben Leval bíró ismét elutasította a felperes, jelen esetben a szcientológiai egyház alapítója, L. Ron Hubbard keresetét, aki annak megállapítását kérte, hogy az alperes a nyilvánosságra hozott és addig publikálatlan munkáihoz fűződő szerzői jogaiban megsértette őt a „*Bare-Faced Messiah: The True Story of L. Ron Hubbard*” című életrajz megírásakor. A Second Circuit azonban, bár kihangsúlyozta, hogy a felhasznált anyagok publikálatlan természete a fair használat ellen szól, ezúttal – más tényezőkre hagyatkozva – mégis helyben hagyta Leval ítéletét.⁵⁸

Az eddig elhangzottak tovább bonyolítva 1991-ben a Second Circuit helyben hagyta a körzeti bíróság ítéletét, melyben elutasította az 1960-ban elhunyt Richard Wright özvegye által a férjéről készített életrajz szerzőjével, Margaret Walkerral és a kiadóval, a Warner Books-szal szemben szerzői jogok megsértése miatt benyújtott keresetet. A fellebbviteli bíróság kifejtette, hogy bár Wright nyilvánosságra nem hozott leveleinek publikálása a felperes érdekeit sérti, azonban a másik három faktor – s főleg a felhasznált forrás mennyiségének – vizsgálata alapján megállapítható, hogy az életrajzíró magatartása nem volt jogsértő.⁵⁹

Bár a *Wright v. Warner Books* ügyben a Second Circuit a korábbi common law-val megegyező, helyes irányba indult el, Leval szerint – köszönhetően az ellentmondásoknak – továbbra is fennforgott egyfajta „özvegyi cenzúra” létrejövetelének veszélye, amely alapján a hátramaradt özvegy számára lehetővé vált volna, hogy átnézze az elhunyt házastársával kapcsolatos készülöben lévő művet, s ha az nem nyeri el tetszését, akkor akár megtilthatta volna a publikálást is.⁶⁰ Mindennek a legnagyobb vesztesei természetesen a történészek illetve az

⁵⁷ *Salinger v. Random House, Inc.*, 811 F.2d 90, 97 (2d Cir. 1987), *cert. denied*, 484 U.S. 890 (1988) – CATHERINE A. DIVINEY: Guardian of the Public Interest: An Alternative Application of the Fair Use Doctrine in *Salinger v. Random House, Inc.*, 61. *St. John's Law Review*, 1986–1987, 615–628. p. – Case Commentary: *Salinger v. Random House: Is Copyright Protection of Letters Meant to Serve the Public or Their Author?*, *Hastings Communications and Entertainment Law Journal*, 1987–1988, 941–953. p. – VINCENT H. PEPPE: Fair Use of Unpublished Materials in the Second Circuit: The Letters of the Law. 54. *Brooklyn Law Review*, 1988–1989, 417–464. p. – ELIZABETH E. EINIG: *Salinger v. Random House: A Biographer's Dilemma*. 34. *Saint Louis University Law Journal*, 1989–1990, 149–171. p.

⁵⁸ *New Era Publications Int'l, ApS v. Henry Holt & Co.*, 695 F. Supp. 1493 (S.D.N.Y. 1988) – GAINES: 183–184. – WANAT: i. m. 56–59. p.

⁵⁹ *Wright v. Warner Books, Inc.*, 953 F.2d 731 (2d Cir. 1991). – GAINES: i. m. 187–197. p.

⁶⁰ LEVAL: i. m. 1118. p.

életrajzírók lehetnek volna, akik munkájukhoz nem kis részben használják forrásul az elhunyt (vagy még élő) személy iratait. A fent bemutatott joggyakorlat fényében azonban – a pereskedés biztos elkerülése érdekében – minden esetben engedélyt kellett volna kérniük, ha valamely eredeti anyagot kívántak volna felhasználni.

A Kongresszus, látva az addig nyilvánosságra nem hozott iratokkal kapcsolatos bizonytalanságokat, hosszas vitákat és több előterjesztést követően végül 1992-ben módosította a szerzői jogi törvényt,⁶¹ s – magáévá téve a Legfelsőbb Bíróság véleményét – az addig nyilvánosságra nem hozott munkákat illetően rögzítette, hogy az ilyen alkotások felhasználása is tekinthető fairnek, feltéve, hogy e magatartás a négy törvényi tényezővel nem áll ellentétben. E szempontból világosan látható, hogy végleg megszűnt az említett jogesetek által generált káosz.

10. § *A harmadik törvényi tényező – a felhasznált rész mértéke és lényegessége*⁶²

Logikus, hogy minél hosszabb, vagy minél jelentősebb az átvett rész, annál valószínűbb a jogsértés és az, hogy a doktrínára történő hivatkozás sem enged kimentést. Az pedig nyilvánvaló, hogy egy mű egészben történő lemásolása semmilyen körülmények között nem alapozza meg a fair use-t. Leval szerint e tényező szerepe inkább abban rejlik, hogy ennek segítségével alátámasztható a használat első faktor szerinti indokoltsága, valamint ennek tükrében egyszerűbben állapítható meg a negyedik faktorban említett hatás. Weinreb szerint azonban ezzel egy olyan liberális nézőpontra lehet eljutni, amely már nem biztosítja a szerzőnek, mint tulajdonosnak a jogosultságait, lehetővé téve egyúttal, hogy munkáját – még ha fair módon is, de – bárki használja.⁶³

Azt mondhatjuk, hogy a felhasználás minősége mindig fontosabb a mennyiségnél. Egy alapos irodalmi elemzés ugyanis akár a vizsgált vers minden egyes szavát górcső alá veheti, ezzel azonban nem feltétlenül fogja a potenciális piacát gyengíteni. Másrészt nyilvánvaló, ha a felhasználható anyag rövid (például egy mondatos), akkor az abból való bármilyen mértékű idézést meg lehetne támadni azon a címen, hogy az mennyiségileg túlzott, s ezért nem fair.

A *Harper & Row* ügyben mindössze 300 szó körül folyt a vita, azonban e magatartás fair voltát a Legfelsőbb Bíróság elutasította arra hivatkozással, hogy e rész minőségét tekintve igen lényeges volt az egészhez viszonyítva. A *Maxtone-Graham v. Brutchaell* ügyben a felperes anyaga 4.3 %-ának a lemásolását azonban a Second Circuit fair használatnak nyilvánította. A *Kinko's* ügyben a valahonnan megszerezhető könyveknek átlagosan 5–14 %-át, a valamely okból be nem szerezhető könyvek 15–25 %-át fénymásolta az alperes, melyet

⁶¹ ELLIS: i. m. 1249–1252. p. – DANIEL E. WANAT: Fair Use and the 1992 Amendment to Section 106 of the 1976 Copyright Act: Its History and an Analysis of its Effect. 69. *Villanova Sports & Entertainment Law Forum*, 1994, 61–65. p.

⁶² DRATLER: i. m. 309–321. p. – LEVAL: i. m. 1122–1124. p. – *Copyright Fair Use*, 102–103. p. – ANDERSON-BROWN: i. m. 171–174. p. – *Nimmer on Copyright*, 13.05.§[A][3].

⁶³ WEINREB: i. m. 1146. p.

az eljáró bíróság a tények figyelembe vételét követően nem talált mennyiségileg elfogadhatónak. A *Marcus v. Rowley* ügyben az alperes a felperes szakácskönyvének közel felét másolta le, amely nyilvánvalóan megalapozta a jogsértés megállapítását. Az *Iowa State University v. American Broadcasting Cos., Inc.* ügyben az alperes egy híres birkózóról készített 28 perces dokumentumfilmből két és fél percet használt fel a saját filmjéhez. Noha ez az arány nem kirívóan nagy, a bíróság véleménye szerint a későbbi munka az eredeti értékesítését csökkentheti, ezért e magatartást jogsértőnek ítélte.⁶⁴ A *Sony* ügyben a videomagnók használói teljes filmeket vettek fel a televízióból, a Legfelsőbb Bíróság (a kerületi bíróság döntésével összhangban) mégis fairnek nyilvánította e magatartást.⁶⁵

Mindezek fényében nyilvánvaló, hogy bár egyszerűnek tűnik e tétel alkalmazása, a gyakorlat mégis bonyolult és körülményes. Épp ezért egyértelműen elfogadható azoknak az érvelése, akik szerint nem ennek kell a központi szerepet játszania a használat fair voltának vizsgálata szempontjából.⁶⁶

11. § A negyedik törvényi tényező – hatás a mű potenciális piacára vagy értékére⁶⁷

1. A pontos törvényi megfogalmazás („a használatnak a szerzői jogi védelemben részesülő mű potenciális piacára vagy értékére kifejtett hatása”) több kérdést is felvet. Így rögtön azt, hogy mit takar konkrétan a szerzői jogi védelemben részesülő mű potenciális piaca? Nyilvánvaló, hogy csak olyan alkotások tartoznak ebbe a körbe, amelyek önmaguknál fogva a szerzői jogi törvény hatálya alá tartoznak. Így az ötletekre, tényekre vagy a mű stílusára nézve elkövetett „jogsértés” e szempontból irreleváns.

Másrészt miféle származékos munkák hordozzák magukban a jogsértés veszélyét? A gyakorlati esetek fényében – ám pusztán példálózó jelleggel – ide sorolható a szerző munkájának valamennyi olyan felhasználása, mely az eredeti formától eltérő, ám tartalmilag semmi újat nem ad, például egyes részletek sorozatként vagy levelek gyűjteményként való publikálása.⁶⁸ A szerzőt illeti meg továbbá az a jog, hogy művét megfilmesítse, vagy a rádióban illetve egyéb helyen (például színházban) színre vigye, avagy minderre másnak engedélyt adjon, tehát ha bárki különösebb eredetiséget (új értelmet, vagy egyéb jellegzetességet) nélkülözve engedély nélkül dolgozza fel az eredeti munkát, vagyis kijátssza a szerzőt, jogsértést követ el.⁶⁹

⁶⁴ Az eseteket illetően lásd ANDERSON-BROWN: i. m. 151. és 171–172. pp.

⁶⁵ C.H.R., III: *Universal City Studios, Inc. v. Sony Corp.*: „Fair Use” Looks Different on Videotape, 66. *Virginia Law Review*, 1980, 1021. p.

⁶⁶ *Copyright Fair Use*, 100. p.

⁶⁷ DRATLER: i. m. 321–333. p. – LEVAL: i. m. 1124–1125. p. – PATRY and PERLMUTTER: i. m. 687–698. p. – *Nimmer on Copyright*, 13.05.§[A][4].

⁶⁸ *Salinger v. Random House, Inc.*, 811 F.2d (2d Cir., 1987).

⁶⁹ *Rogers v. Koons*, 960 F.2d 301, 312 (2d Cir.), *cert. denied*, 113 S. Ct. 365 (1992).

Nem szabad azonban e fogalmat szélesen sem értelmezni, hisz végső soron valamennyi felhasználás csorbitja a szerző érdekeit. Így a könyvekről készült recenzióknak az eredeti mű potenciális piacára kifejtett hatása nem tekinthető jogsértőnek, hiszen az így elkészített kritika önmagában nem pótolja az egész mű elolvasását, vagyis nem teremt neki konkurenciát, még ha adott esetben el is tántoríthat egyeseket az eredeti elolvasásától. Ez a fajta „immateriális” sérelem azonban beletartozik azon kockázatok közé („*adverse impact*”), melyeket a szerzőnek viselnie kell.

2. Ugyanilyen fontos kérdés, hogy mely sérelmek jöhetnek szóba ebben az esetben? Kétségtelen, hogy a szerző által elszenvedett legsúlyosabb hátrány az, ha a jogsértő az eredeti munkát a sajátjával helyettesíti a piacon. Így például ha valaki egyszerűen lefénymásolja másvalaki munkáját, és aztán azt értékesíti, jogsértést követ el. Ugyanez mondható el arról, aki egy szótár szövegét meg-ritkítva ugyan, de anélkül, hogy új, eredeti tartalommal egészítené ki, terjeszteni kezdi.

E téren leggyakrabban mégis a paródiákból erednek a jogviták, mivel azok gyakran emlékeztetnek az eredetire, így végső soron alkalmasak annak helyettesítésére a piacon. 1957-ben a *Benny v. Loew* ügyben jogsértőnek bizonyult, hogy bár a feldolgozási mód erősen égyedi (viccesen groteszk) volt, ám az alapul szolgáló és a származékos munka többek közt a párbeszédeit és a történetvezetését (minőségi elemeket) illetve terjedelmét (mennyiségét) tekintve is szinte teljesen megegyezett. A *Campbell v. Acuff-Rose* ügyben viszont a Legfelsőbb Bíróság szerint – szemben a fellebbviteli bíróság véleményével – semmi sem bizonyította azt, hogy az „Oh, Pretty Woman” című romantikus sláger rap-paródiája kedvezőtlenül érintené az eredeti potenciális piacát.⁷⁰

3. Többen is úgy vélik, hogy a Legfelsőbb Bíróság e negyedik tényezőt – tévesen – többre értékeli tényleges jelentőségénél. Az olyan magatartást, amely a potenciális piacra hátrányos hatással jár, unfairnek nyilvánítja, ha azonban a tevékenység nem gyakorol tényleges hatást a potenciális piacra, a bíróság nem feltétlenül mondja ki annak fair voltát. A jogtudósok a hibás joggyakorlat okán rámutatnak, hogy nem lenne szabad kizárólag ezt a faktort a középpontba állítani, sokkal inkább valamennyi körülmény együttes figyelembe vétele alapján kellene az ítéleteket meghozni.⁷¹

12. § Felmerül a kérdés, hogy vajon kizárólagos, taxatív felsorolást ad-e a törvény a figyelembe veendő tényezőket illetően, avagy csak példálózik. Gordon az utóbbival értett egyet,⁷² Leval viszont gyakorló bíróként saját tapasztalatára

⁷⁰ Campbell, aka Skywalker, et al. v. Acuff-Rose Music, Inc., 510 U.S., 1993. 591. p. – Ezzel egyébként a körzeti bíróság nézetét osztotta, amelyik szintén valószínűtlennek nevezte, hogy a feldolgozás konkurenciát jelentsen a Roy Orbison nótának.

⁷¹ LEVAL: i. m. 1124. p. – *Nimmer on Copyright*, 13.05.§[A][4].

⁷² GORDON: i. m. 1603. p. Nézetét a szavak nyelvtani értelme alapján indokolta: a törvény „beleértve” („*including*”) kifejezése arra enged következtetni, hogy a tételek köre „illusztratív és nem korlátozó”. Lásd uo. 29. lábjegyzet.

építve mondta, hogy a fair use védekezést illetően további lényeges körülményekről nem lehet beszélni.⁷³

1. Több jogesetben felbukkan a *jóhiszeműség* kérdése. A szerzői jog nem a „jóság” függvénye, nem erre koncentrál, hanem egy alkotás elkészítéséből eredő haszon védelmére. Így a konkrét jogesetben sem a jó- vagy rosszhiszeműség képezi a vizsgálat tárgyát, hanem hogy a kifejtett magatartás milyen hatással volt a szerző jogaira.

Leval véleménye szerint az ezzel kapcsolatos félreértések egyrészt az olyan kifejezések használatából erednek, mint „*piracy*” („bitorlás”) vagy „*animus furandi*” („lopás szándékával”), melyek nyílt szándékot feltételező szavak, a bíróságok indokolásukban azonban mégsem vették alapul az ilyen intenciót. Már a *Folsom v. Marsh* ügyben is rögzítette Story e tényező irreleváns voltát.

A másik félrevezető dolog az, hogy a fair use-t gyakran az equity termékének tekintik, pedig a valóságban mind a gyökereket jelentő angol, mind az amerikai gyakorlatban a szerzői jogok utilitáriánus szemléletű, bíró alkotta korlátozását jelentette.

Weinreb ezzel szemben úgy gondolta, hogy a szerzői jogot egy társadalmi kontextusba kell helyezni, s ezért az igazságosság elveit is figyelembe kell venni. Úgy vélte, hogy a mai gyorsan változó világban a társadalom erkölcsi értékeiténél sokkal nagyobb jelentőséggel bírnak az üzleti érdekek, s ez az igazságosság figyelembe vételét korlátozhatja, továbbá problémát jelent, hogy bár az igazságosság szempontja viszonylag tág teret hagy a bírának az ítélezés során, mindezt túl kevés támasz mellett teszi. Mindezek ellenére úgy vélte, hogy amennyiben szükség van rá, akkor igenis el kell végezni az igazságosság vizsgálatát, még ha a törvény ezt nem is írja elő kifejezetten.⁷⁴ Dratler mindezzel tökéletesen ellentétesen vélekedett, s szerinte a jóhiszeműség vizsgálatának egyáltalán nincsen helye szerzői jogi jogviták esetében, s megfigyelései szerint – cikkének 1988-as megírásáig – a fellebbviteli bíróságok soha nem állapították meg meg a „rosszhiszeműséget” olyan ügyekben, amikor az egyik fél a másiktól kért engedély elutasítása ellenére használta fel annak munkáját.⁷⁵

Babiskin szerint a jóhiszeműség figyelembe vehető minden további nélkül az első faktor, vagyis a használat jellegének vizsgálatakor. Ezek alapján hivatkozik a *Fisher v. Dees* ügyre, amelyben a paródia készítője ugyan engedélyt kért az eredeti alkotás szerzőjétől művének terjesztésére, az engedélyt azonban nem kapta meg. Mivel azonban Dees ennek ellenére mégis forgalomba hozta paródiáját, Babiskin egyértelműen a jó erkölcs ellen vétett, s ez alapján magatartása – az első faktorban foglaltakra is tekintettel – nem tekinthető fair-nek.⁷⁶

⁷³ Lásd részletesen LEVAL: i. m. 1125–1130. p.

⁷⁴ WEINREB: i. m. 1152–1153. p.

⁷⁵ DRATLER: i. m. 333–336. p.

⁷⁶ LISA M. BABISKIN: Oh, Pretty Parody: Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc., 8. *Harvard Journal of Law and Technology*, 1994–1995, 202–203. p.

2. A *Harper & Row* ügyből kiindulva vélte úgy Dratler, hogy a törvényben nem rögzített faktorok közé kell sorolni az eredeti munka mindaddig *publikálatlan* voltát. Vannak ugyanis olyan munkák, amelyeknél a nyilvánosságra hozatalhoz fűződő érdek tiszteletben tartása központi elemet jelent, s amennyiben a szerző – talán féltve reputációját, avagy bármely más okból – nem kívánja munkáját a közönség elé tárni, másvalaki azonban felhasználja a kéziratot, e magatartás a fair use védekezés ellen szóló érvként igenis figyelembe vehető.⁷⁷

3. A következő ilyen lehetséges faktor a „*művészi integritás*”. Az amerikai szerzői jognak azonban nem képezi részét e fogalom, mely nagyjából a francia „*droit moral d'artiste*”-nek felel meg. Leval szerint az amerikai szerzői jog sajátos fejlődése okán, mely teljesen más, mint a francia, a morális – avagy ahogy azt a magyar jogszabály nevezi: személyhez fűződő – jogok nem bírnak létalappal a jogrendszerükben.

4. A negyedik tényező a „*magánszféra*”. Az ebből eredő félreértés egy régi angol jogesettel hozható párhuzamba, melyben az uralkodóház egy tagja által készített és kizárólag barátok számára közzétett rézkarcokról egy kiadó titokban másolatokat készített, hogy azokról leírásokat jelentessen meg. Albert hercegnek e magatartással szemben benyújtott keresetét a Lord Kancellár megalapozottnak találta, és megállapította a jogsértést.⁷⁸

Amerikában azonban a magánérdekeknek az angoltól teljesen eltérő szabályozása miatt ez a jogeset nem szolgálhat precedensül. Leginkább azért, mert ha ez az USA-ban például manapság történt volna, akkor ezek a rézkarcok nem is részesültek volna védelemben, mivel az oltalom megszerzéséhez a Kongresszusi Könyvtár általi bejegyzésre, illetve a mű megjelenésekor a mellé csatolt „figyelmeztetésre” (*notice of copyright*) van szükség,⁷⁹ jelen esetben viszont az alkotások magáncélra készültek, s még csak nem is kívánták azokat közzé tenni.⁸⁰ Vagyis azt mondhatjuk, hogy Amerikában összeegyeztethetetlenek a szerzői jog utilitáriánus koncepciójával a magánérdekek, illetve a titokban tartásra irányuló törekvés.

5. Mindezek mellett rengeteg egyéb tényezőt lehetne sorolni, melyek indokoltságát azonban nem támasztja alá bevett gyakorlat.⁸¹ Mégis szükséges röviden visszautalni az 5.§-ban elhangzottakra, miszerint a *paródiák esetében* a gyakorlat ténylegesen figyelembe vesz további tényezőket, így például a paródia obszcenitását vagy az első alkotmánymódosítást. Clemmons szerint ráadásul

⁷⁷ DRATLER: i. m. 336–338. p.

⁷⁸ Prince Albert v. Strange. 41. Eng. Rep. 1171, 1171–72, 1178–79, 1180, aff'g 64 Eng. Rep. 293, 2. DeG & Sm. (1849). Lásd SAMUEL D. WARREN – LOUIS D. BRANDEIS: The Right to Privacy, 4. *Harvard Law Review*, 1890–1891, 201–202. p. – LEVAL: i. m. 1129. p.

⁷⁹ Lásd 17 U.S.C § 401–412 (2003).

⁸⁰ Érdemes megjegyezni, hogy ez a szituáció Amerikában sem jelentené azt, hogy egyéb magánjogi keresettel ne lehetne élni, csak épp szerzői jogi oltalomban nem részesül az alkotó, hiszen a művet magáncélból hozta létre. Fentebb azonban már elhangzott, hogy ha a művet nyilvánosságra hozatal céljából készítették, ennek engedély nélküli felhasználása jogsértést valósít meg, mely alól a fair use-ra való hivatkozással mentheti ki magát a felhasználó.

⁸¹ WILLIAM C. JENSEN: Fair Use: As Viewed by the „User”, 39, *Dicta*, 1962, 28–29. p.

a paródiákkal kapcsolatos jogvitákban a négy törvényi tényező egyike sem meggyőző, ezért indokolt továbbiakat, így elsősorban a jóhiszeműséget és az ésszerű jogdíjak megfizetésének kérdését használni.⁸²

II. A Legfelsőbb Bíróság gyakorlata

13. § Az 1841-ben elbírált *Folsom v. Marsh* volt az első jelentős amerikai jogeset, mely a doktrína kialakításában szerepet játszott. Az ügyben a George Washington leveleit több kötetben megjelentető szerkesztő-kiadó, Jared Sparks azzal vádolta Charles Upham-et, hogy az több száz oldalt szó szerint átvett a Washington életéről készített könyvébe. Az ügyet tárgyaló bíró, William Story, a bizonyítás során megállapította, hogy Upham 866 oldalas könyvében 353 oldalnyit tett ki az átvett mennyiség (ebből 319 oldal levelekből és ehhez hasonlókból származott, a többi viszont más anyagokban is megtalálható volt). Upham azzal érvelt, hogy Washington levelei nem voltak „megfelelő tárgyai a szerzői jogoknak”, mivel ezek publikálása nem sérti a már elhunyt szerzőt, és egyébként sem voltak irodalmi természetűek.⁸³

Story – nagyban hagyatkozva a század eleji angol precedensekre – ezzel nem értett egyet, kijelentve, hogy a levelek tartalmukra nézve védelemben részesülnek. Upham másik érve az volt, hogy neki joga van kivonatolni és kiválogatni az általa írt, egyedi és új könyvhöz a használható forrásokat, s ezzel nem sérti jogaiban a felperest. Story ezzel sem értett egyet, mondván, hogy Upham szelektálása kizárólag a felperes könyvének rövidítése volt, vagyis nem is használta fel Washington más leveleit, csak azokat, melyeket Sparks eredeti könyvében talált. Story arra is felhívta a figyelmet, hogy nem szükséges egy szerző jogainak megsértéséhez egy egész könyv lemásolása, a „szerzői jogok inváziója”, elegendő ehhez az, hogy érezhető legyen az eredeti mű értékének vagy az eredeti szerző munkájának csökkentése. Hangsúlyozta továbbá, hogy akár nagy mennyiségben is lehet idézni valamely munkát, akár szó szerint is, de csak akkor, ha ez igazolható, így például, ha a magatartás célja kritika kifejtése.

Az ítéletében Story lefektette a későbbi fair use doktrínának az alapját adó „eredeti forrás igazolható használatára” vonatkozó tételét, melyben kifejezésre juttatta a kérdés eldöntésénél irányadó tényezőket: (1) a mű természete, (2) a felhasznált munka terjedelme és (3) a használat hatása a mű gazdasági értékére.

Érdemes kiemelni, hogy Story e tételeivel az akkor irányadó elv, az ún. „kivonatolási doktrína” (*abridgment doctrine*) bástyáit kívánta lerombolni, helyére építve egy újat, a fair use doktrínát. Ez azonban nem lett olyan sikeres, mint

⁸² CLEMMONS: i. m. 107–112. p.

⁸³ Az eset ismertetését lásd: HARVEY S. PERLMAN – LAURENS H. RHINELANDER: Williams & Wilkins Co. v. United States: Photocopying. Copyright and the Judicial Process, *The Supreme Court Review*, 1975, 381–382. p. – PATTERSON: Free Speech, p. 38–40. – L. Ray Patterson: Understanding Fair Use, 55. *Law & Contemporary Problems*, 1992, 255. p. (a továbbiakban: Patterson: Understanding Fair Use) – ANDERSON-BROWN: i. m. 161–163. p.

remélte, mivel rengeteg, a véleményétől eltérő döntés született, s a jogalkotó is egészen 1976-ig ellenállt a nyomásnak.

14. § A *Folsom v. Marsh* ügy meghozta a pereskedni vágyók kedvét. Rengeteg olyan jogvita vette kezdetét a körzeti, majd folytatódott a fellebbviteli bíróságok előtt, amelyekben a felperes a szellemi alkotásának jogosulatlan használatát, a másik fél pedig azt igyekezett bizonyítani, hogy magatartása nem jogsértő, hanem fair felhasználása volt az alapul szolgáló anyagnak. Ezekkel az esetekkel most nem kívánok foglalkozni (hatalmas számuk miatt lehetetlen is lenne), a jelen tanulmány elsősorban a Legfelsőbb Bíróság döntéseire koncentrál. Előbbiek ismertetése azért is nehéz lenne, mert 1976-ig konkrét és elfogadott szabályozás hiányában az egyes körzeti illetve fellebbviteli bíróságok hajlamosak voltak egymásnak gyökeresen ellentmondó ítéleteket hozni.⁸⁴ Sőt például kizárólag 1994 és 2002 között hatvan ügyben hivatkoztak a felek a doktrínára különböző amerikai bíróságok előtt.⁸⁵

15. § 1976-ot megelőzően az amerikai Legfelsőbb Bíróság mindössze két olyan esetben adott certiorarit,⁸⁶ melyben a fair use doktrína játszott a központi szerepet. Ki kell emelni azonban, hogy a Legfelsőbb Bíróság mindkét esetben anélkül hagyta helyben a korábbi ítéletet, hogy saját véleményét fogalmazott volna meg, vagyis ezekkel az ügyekkel a fair use doktrína fejlődésében nem játszott különösebb szerepet. Mindez pedig azt jelenti, hogy 1983-ig – az első megindokolt döntésig – a tétel fejlesztői a tagállami bíróságok maradtak.

⁸⁴ A *Loew* ügyet megelőző időszak esetjogát és erre alapozva a fair use doktrína elemzését lásd részletesen SAUL COHEN: Fair Use in the Law of Copyright, 6. *Copyright Law Symposium*, 1955, 43–73. p.

⁸⁵ DAVID NIMMER: „Fairest of Them All” and Other Fairy Tales of Fair Use. 66. *Law and Contemporary Problems*, 2003, 269–277. p.

⁸⁶ A certiorari az angol mellett az amerikai jogorvoslati rendszernek is alapvető eleme. Ennek megfelelően a Legfelsőbb Bíróság általi felülvizsgálat nem jog, hanem pusztán lehetőség a pereskedők számára. Amennyiben az egyik fél szeretné, hogy a per a Legfelsőbb Bíróság elé kerüljön, egy erre irányuló indítványt kell tennie az ún. „*writ of certiorari*” kiadása érdekében. Ellenfele ellenvetéssel élhet az indítvánnyal szemben. A Legfelsőbb Bíróság végül csak akkor fogja megadni a certiorarit, ha erre nézve speciális és jelentős oka van. Ehhez az kell, hogy a Legfelsőbb Bíróság kilenc bírása közül legalább négy – vagyis nem feltétlenül a többség – az indítvány elfogadása mellett szavazzon (ezt találóan „*Rule of Four*”-nak szokták nevezni). FRANK A. SCHUBERT: *Introduction to Law and the Legal System*. Seventh Edition Houghton Mifflin Company, Boston–New York, 2000, 160. p. – A writ of certiorari iránti indítványok 75–80 %-a minden évben elutasításra kerül, s csak 20–25 % éri meg a meghallgatás szakaszát, azonban a beadott indítványoknak évente mintegy csak 6 %-ával foglalkozik érdemben a Legfelsőbb Bíróság. STEWART A. BAKER: A Practical Guide to Certiorari, 33. *Catholic University Law Review*, 1983–1984, 621. p. – A certiorarit illetően lásd részletesen BENNETT BOSKEY: Mechanics of the Supreme Court’s Certiorari Jurisdiction, 46. *Columbia Law Review*, 1946, 255–265. p. – SCOTT H. BICE: The Limited Grant of Certiorari and the Justification of Judicial Review. *Wisconsin Law Review*, 1975, 343–413. p. – SAUL BRENNER: Granting Certiorari by the United States Supreme Court: An Overview of the Social Science Studies, 92. *Law Library Journal*, 2000, 193–202. p.

16. § *Columbia Broadcasting System v. Loew's, Inc. (1957)*⁸⁷

1. Ahogy azt már említettem, hosszú ideje az egyik legtermékenyebb forrása a doktrínát is magába foglaló vitáknak a paródia. Az első ügy is, amelynek a Legfelsőbb Bíróság certiorarit adott, egy paródiával kapcsolatos jogvita volt.

2. Jack Benny, az időszak egyik nagy amerikai komikusa, 1953-ban elkészítette a „Gaslight” című film fél órás paródiáját (melynek az „Autolight” címet adta) oly módon, hogy annak cselekményét a színészek kézen járva és egyéb groteszk formában adták elő. Ezt megelőzően az alperes a „Gaslight”-ot 1945-ben már a rádióban is „színre vitte”, amivel szemben viszont a Gaslight szerzői jogaival rendelkező Loew nem élt keresettel.

3. Az elsőfokú ítélet meghozatalakor két fontos tényező játszott központi szerepet. Egyrészt felmerült, hogy ha a másolás jelentős mértékű, ez megalapozza az unfair használat megállapítását. A körzeti bíróság úgy találta, hogy a két film megegyezik (1) a helyszín és az időpont; (2) a téma; (3) a szereplők; (4) a történet főbb elemei; (5) a történet vezetése és (6) az elhangzó párbeszédek tekintetében.

A másik körülmény szerint a paródia (és a burleszk), mely addig nem tartozott a fair use bevett kategóriái közé, nem részesülhet sajátos elbírálásban. Vagyis ha a paródia jellegére tekintet nélkül megállapítható a jogsértés, akkor ez alól a doktrína sem adhat felmentést. A bíróság véleményét többek kritizálták, mert szerintük a paródia igenis bevett és használt formája volt az irodalmi megnyilvánulásnak (eléggé ha például Cervantes idén 400 éves Don Quixote-jára gondolunk), ezt azonban a körzeti bíróság teljes egészében figyelmen kívül hagyta.

A döntő tényezőnek a „*productive test*” alapján a paródiáknál is annak kell lennie, hogy az így elkészített munka – melynek alkotó jellegét mára már senki sem vonja kétségbe – milyen hatást gyakorol az eredeti alkotás piacára, helyettesíti-e azt vagy sem? Amennyiben nem, akkor a jogsértés sem állapítható meg, ha azonban igen, akkor a fair use doktrínára sem lehet kimentésként hivatkozni. Az ügyben eljáró elsőfokú bíróság ezen érvelését a fellebbviteli bíróság is elfogadta, a Legfelsőbb Bíróság pedig – külön indokolás hozzáfűzése nélkül – helyben hagyta azt.

4. Ez a döntés azonban súlyos következményekkel járhatott volna a paródiák világában. Egészen 1963-ig kellett várni a soron következő komoly perre,

⁸⁷ Columbia Broadcasting System Inc. v. Loew's, Inc., 356 U.S., 1957, 43. p. – The Supreme Court, 1957 Term: Copyright, 72. *Harvard Law Review*, 1958–1959, 145–147. p. – Note: Parody and Burlesque – Fair Use or Copyright Infringement?, 12. *Vanderbilt Law Review*, 1958–1959, 459–461., 476–478. pp. – Comments: *Parody and the Law of Copyright*, 573–575. p. – NIMMER: *Reflections...*, 145–147. p. – LIGHT: i. m. 625–627. p. – Notes – The Parody Defense to Copyright Infringement: Productive Fair Use After *Betamax*, 97. *Harvard Law Review*, 1983–1984, 1401–1403. p. – MICHAEL C. ALBIN: Beyond Fair Use: Putting Satire in its Proper Place, 33. *UCLA Law Review*, 1985–1986, 524–530. p. – PATRY and PERLMUTTER: i. m. 709–711. p.

melyben a Mad magazin több híres sláger parodizált változatát adta ki.⁸⁸ A dal-szövegek szerzője, Irving Berlin, jogaiban sértve érezvén magát, bírósághoz fordult. Az ügyben eljáró körzeti bíróság a Loew ügyben hozott döntés fényében kijelentette: „világos, hogy egy szerzői jogi védelemben részesülő mű paródiája a szerzői jogok megsértése”.⁸⁹ Mégis meglepő, hogy a körzeti bíróság elutasította a keresetet, majd a Second Circuit is helyben hagyta az ítéletet, arra hivatkozással, hogy a Mad magazin magatartása – hiába állította maga az alperes is ezt – nem paródia volt, hanem szatíra! A lényeg azonban mégis az, melyre a Second Circuit is rámutatott: az igazi és értékes paródiákat éppúgy védeni kell, mint az eredeti munkákat, hiszen ezek is hozzájárulnak a művészetek fejlődésével kapcsolatos alkotmányos elv megvalósításához.

17. § *Williams & Wilkins Co. v. United States* (1974)⁹⁰

1. Ebben az ügyben egy egészségügyi folyóirat kiadója perelte be az Amerikai Egyesült Államokat arra hivatkozva, hogy négy folyóiratából 8 cikket jogellenesen fénymásolt ki két kormányzati könyvtár, a National Institutes of Health (NIH) és a National Library of Medicine (NLM).⁹¹ E szervek más könyvtárak, kormányzati szervek, magán- illetve kereskedelmi szervezetek kérésére rendszeres jelleggel készítettek fénymásolatokat, a NIH 1970-ben több mint 3000 egészségügyi szaklapból közel 93.000-et, kb. 930.000 oldalas terjedelemben, az NLM pedig 120.000-et több mint egymillió oldalas terjedelemben. Mindkét könyvtár felállított azonban bizonyos korlátokat, így a NIH csak az egészségügyi alkalmazottaknak nyújtotta e szolgáltatást, számonként legfeljebb egy cikket lehetett kérni s 40 oldalasnál hosszabb másolatok egyszerre nem készültek. Ellenben nem követelte meg az igénylés megindokolását, s utóbb sem követelte vissza a példányokat, vagyis azok az igénylő tulajdonában maradtak. Az NLM ehhez hasonló korlátozásokkal járt el.

⁸⁸ Mint például „A Pretty Girl is Like a Melody” című dalt „Louella Schwartz Describes Her Malady” címmel, vagy a „The Last Time I Saw Paris”-t „The Last Time I Saw Maris” címmel. Maris egyébként akkoriban az egyik leghíresebb baseball-játékos volt.

⁸⁹ Berlin v. E. C. Publications, Inc., 219 F. Supp. 911 (S.D.N.Y. 1963) – Idézi KAPELKE: i. m. 563. p.

⁹⁰ Williams & Wilkins Co. v. United States, 420 U.S., 1974: p. 376. – PERLMAN – RHINELANDER: i. m. 355–417. p. – HARRY N. ROSENFELD: Customary Use as „Fair Use” in Copyright Law, 25. *Buffalo Law Review*, 1975–1976, 119–140. p. – STEPHEN FREID: Fair Use and the New Act, 22. *New York Law School Law Review*, 1976–1977, 502–509. p. – GORDON: i. m. 1647–1652. p. – JOHN CIRACE: When Does Complete Copying of Copyrighted Works for Purpose Other Than for Profit or Sale Constitute Fair Use? An Economic Analysis of the *Sony Betamax* and *William & Wilkins* Cases, 28. *Saint Louis Law Journal*, 1984, 658–667. p. – DRATLER: i. m. 249. p. – *Nimmer on Copyright*, 13.05.§[E][4][c]

⁹¹ A fénymásolás jogi megítélésével kapcsolatban a törvényhozás is hosszú éveken, sőt évtizedeken át nem tudott dűlőre jutni. A Copyright Office által 1955-ben készített tanulmányok egyike e kérdéskört ölelte fel, a Képviselőház mégis csak 1967-ben, a Szenátus pedig csak 1974-ben fogadott el egy ezzel kapcsolatos tervezetet. Alapvetően ennek a lassú tempónak köszönhető, hogy e jogeset is bíróság elé került. – A tervezetet és a törvényhozási javaslatokat lásd részletesen PERLMAN – RHINELANDER: i. m. 361–367. p.

2. A könyvtárak az eljárás során az akkor még kizárólag a bírói gyakorlatban rögzült fair use doktrínára hivatkoztak azon az alapon, hogy e magatartásuk hosszú ideje létező „szokás”, ezzel segítve az egészségügyi alkalmazottakat munkájukban és kutatásaikban. A felperes érvelése ezzel szemben arra vonatkozott, hogy ezzel a magatartással a könyvtárak az 1909-es törvény 1. cikkben foglaltakat sértik meg.

A szövetségi fellebbviteli bíróság döntése meghozatalakor a következő három megállapítást tette: (1) a felperes nem bizonyította, hogy a másolási tevékenységgel (vagyoni) jogai lényegesen csorbultak volna; (2) az orvos- és gyógyszerészeti tudományi kutatások látnák kárát annak, ha a magatartás jogszerűtlenségét állapítanák meg; (3) mivel e kérdés „eldöntése” alapvetően a Kongresszusra hárul, a szabály megszületéséig nem kívánják fölöslegesen kockáztatni az említett kutatásokat.

A vagyoni kárral összefüggésben ráadásul a fellebbviteli bíróság – az elsőfokú bíróság megállapításaival ellentétesen – azt mondta, hogy a felperes folyóirataira egészen 1969-ig folyamatosan nőtt az előfizetések száma; s az éves adózás előtti bevétele is csak a vizsgálatot megelőző három évben kezdett csökkenni, ám a felperes üzleti tevékenysége még így is a GDP-nél gyorsabb mértékben növekedett. Ráadásul a perben érintett négy újság csak kis részét képezte a felperes kiadói tevékenységének.⁹²

Mindezekre tekintettel a Court of Claims 4-3-as többséggel a trial court ítéletével ellentétben úgy találta, hogy e magatartás beleillett a fair use doktrínába. A Legfelsőbb Bíróság pedig – a szerzők és a kiadók reménykedése ellenére – az ítéletet indokolás nélkül helyben hagyta.

3. Dratler szerint a döntés két helyen is téves. Úgy vélte, hogy a bíróság hibásan járt el, mikor a magatartásnak pusztán a kiadó aktuális, és nem a potenciális piacára kifejtett hatását vizsgálta. Másrésztől szerinte hibásan kötötte össze a bíróság a kártérítés megítélését a magatartás abbahagyásával, ahelyett, hogy más alternatív megoldást, például kötelező engedélyezést írt volna elő. Dratler szerint a bíróság a döntése meghozatalakor már a jogsértésnek a bíróság előtt félként nem szereplő könyvtárakra való kihatását is szempontként vette figyelembe.⁹³

Ez utóbbival összefüggésben Cowen úgy vélte: a bíróság döntésében túlzottan hangsúlyos szerepet kapott annak vizsgálata, hogy milyen hatással lenne a fénymásolási piacra az alpereseket elmarasztaló ítélet. Ő úgy vélte, hogy a fénymásolás továbbra is fennmaradna, annak jogszerűségét a legegyszerűbben például jogdíjfizetéssel lehetne biztosítani. Ehhez hasonló véleményen voltak mindazok, akik a reprográfiával összefüggésben az ASCAP-hoz (a zeneszerzők, irodalmi szerzők és kiadók érdekvédelmi szervezetéhez) hasonló

⁹² PERLMAN – RHINELANDER: i. m. 392. p.

⁹³ DRATLER: i. m. 251. p., 84. lábjegyzet.

„clearinghouse system” (mely a magyar jogban a közös jogkezeléssel állítható párhuzamba) létrehozatalát tartották helyesnek.⁹⁴

4. Hasonlóan a *Betamax* ügyhöz, a vita tárgyát jelen esetben is tehát egy olyan kérdés okozta, mely az elavult szerzői jogi törvény és a rohamos léptekkel fejlődő technológia közötti távolságból eredt. Itt ugyanis a bárki által – ráadásul egyre olcsóbban – végezhető fénymásolási tevékenység és a szerzők műveikhez fűződő vagyoni jogai álltak egymással szemben. Magam úgy gondolom, s ehhez hasonló a véleményem a *Betamax* ügyben is: a végső döntés akkor létező hatályos jogszabály értelemben nem, gazdasági és sok egyéb értelemben azonban igenis helyes. Az más kérdés, hogy ez „helyes-e” egyáltalán. A Legfelsőbb Bíróság többségi ítéletet nem tudván hozni egy olyan döntést szentesített, melynek hatása máig érezhető: a fénymásolás által ugyanis az információáramlás, ezzel együtt például a tanulás, a kutatás, de az élet más területei is, például társasjátékozás is egyszerűbbé vált. Ismételve magamat: az más kérdés, hogy ezzel csorbulnak a tankönyvek szerzőinek, a cikkek íróinak vagy a társasjátékok készítőinek a törvény által biztosított bizonyos jogai. Nagyon egyszerűen tehát elmondható, hogy ebben a csatában a közérdek győzedelmeskedett a szerzők magánérdekei felett.

5. A jogalkotó, látva a törvény elmaradottságát, konkrét lépéseket tett. Egyrészt az ún. Guidelines⁹⁵ alapján a tantermi, oktatási és kutatási célú fénymásolásokat, másrészt az új szerzői jogi törvény 108.§-a segítségével a könyvtárak és egyéb archívumok általi reprodukciót legalizálta, és kifejezetten kimondta azok fair jellegét. Másrészt viszont a szerzői jogvédő szervezetek által begyűjtött reprográfiai díjak a szerzők fénymásolással elszenvedett „kárának” kompenzálására hivatottak.

18. § 1976-ot követően a Legfelsőbb Bíróság több fontos esetben adott certiorarit, melyek elbírálásával – bár sokak által vitatott irányban – hozzájárult a fair use doktrína fejlődéséhez. Ekkor született meg az első olyan ítélet, amelyhez részletes indokolás is kapcsolódott. Az már a sors fintora, hogy ezzel az ügygel lavinát indított el a taláros testület.

⁹⁴ PERLMAN – RHINELANDER: i. m. 374. p.

⁹⁵ Teljes nevén: Agreement on Guidelines for Classroom Copying in Not-for-Profit Educational Institutions. E dokumentumot az 1976-os törvény képviselőházi tárgyalása során kötötték a fénymásolók érdekképviselőivel. Ezt egészíti még ki a zenei anyagok oktatási célú használatáról szóló megállapodás is. Lásd ezek teljes szövegét FREID: i. m. 511–513. p. – Ezek elemzését lásd részletesen *Nimmer on Copyright*, 13.05.§[E][3].

19. § *Sony Corporation of America v. Universal City Studios, Inc. (1983)*⁹⁶

1. A Sony (vagy Betamax) ügyben a Universal Studios és a Walt Disney Productions perelték be a videomagnók gyártásával foglalkozó Sony Corporation of America-t, valamint egyes terjesztőket azért, mert szerintük szerzői jogaik sérültek annak következtében, hogy e készülékek használói a televíziós adásokat rögzítették, és bármikor visszanezeshették. A per során a felperesek egy fogyasztót sem neveztek meg konkrétan, azonban egy William Griffiths nevű úr hozzájárult ahhoz, hogy alperesként perbe vonják.

A Sony cég által gyártott „Betamax” márkájú videók három legfontosabb tulajdonsága az volt, hogy a pillanatnyilag nézett csatornától eltérőről is képes volt felvenni az adást, egy beépített érzékelő segítségével időzítve is tudta rögzíteni a kívánt műsort, és képes volt a szalag előre- és visszatekerésére. Ez utóbbi lehetővé tette, hogy a néző esetleg eltekerje a felvett reklámokat, amennyiben nem volt azokra kíváncsi.

2. Az ügy kiinduló pontját a felperes azon érvelése jelentette, hogy az új szerzői jogi törvény 106.§-a szerint a másolás („copy”) – a 107–118. §§-ban foglalt kivételektől eltekintve – jogsértésnek minősül, s a jogesetben felmerült magatartás a 101. § alapján nyilvánvalóan ilyennek tekinthető. Az alperes azonban azzal érvelt, hogy magatartása a fair use doktrína alapján védelemben részesül.

Az ügyben eljáró körzeti bíróság úgy döntött, hogy a „time-shifting” – kb. „idő-eltolás” – megfelel a fair használat követelményeinek. Indokolásában – egy hat lépcsőből álló analógia segítségével – azt mondta, hogy a zenei műveknek rádióban történő sugárzása az eredeti műre irányuló igényt nem csökkenti lényegesen, s ez az audiovizuális művek esetében is hasonlóképp van. Ez azonban nem igaz, hiszen míg a rádió egy albumról mindig csak egy-két dalt (sláger) sugároz, az egész albumot egyszerre leadni pedig kifejezetten tilos, addig a televízióknak pont az a lényege, hogy a filmet egészében, s nem részekre bontva vetíti le. E tekintetben egy sorozat egy epizódja is egésznek minősül.⁹⁷

⁹⁶ Sony Corporation of America et al. v. Universal City Studios, Inc. et al., 464 U.S., 1983, 417–500 p. – RICHARD F. REINER: Home Videorecording: Fair Use or Infringement? 52. *Southern California Law Review*, 1978–1979, 573–634. p. – CHARLES R. CLARK: Universal City Studios, Inc. v. Sony Corporation of America: Application of the Fair Use Doctrine under the United States Copyright Acts of 1909 and 1976, 15. *New England Law Review*, 1979–1980, 661–681. p. – C.H.R., III: i. m. 1005–1027. p. – MARSH: i. m. 49–87. p. – WILLIAM PATRY: In Praise of the Betamax Decision: An Examination of *Universal City Studios, Inc. v. Sony Corp. of America*, 22. *South Texas Law Journal*, 1982, 211–248. p. (a továbbiakban: Patry: In Praise...) – GORDON: i. m. 1652–1657. p. – Leading Cases of the 1983 Term: Copyright, 98. *Harvard Law Review*, 1984–1985, 284–295. p. – KIM IKELER: Sony v. Universal City Studios: Can the Marketplace Relationship between Creator and Consumer Be Preserved? 62. *Denver University Law Review*, 1985, 873–897. p. – AIELLO: i. m. 159–174. p. – DRATLER: i. m. 261–270. p. – PATRY and Perlmutter: i. m. 700–708. p. – *Nimmer on Copyright*, 13.05.[§F][5][b][i].

⁹⁷ Az audio- és az audiovizuális rögzítés közötti különbségeket illetően lásd részletesen MARSH: i. m. 61–67. p.

S noha egy 1971-es House Report a zenei számokat illetően az otthoni rögzítést fairnek nyilvánította, a legtöbb szakértő szerint ezt a státuszt a filmeknek az 1976-os törvény nem biztosította. Ezért is sajnálatos, hogy a kerületi bíróság a védelmet szimplán a „törvényalkotási történet”-re hivatkozva adta meg, pontos források megjelölése nélkül. A törvény szövege egyébként is világos: a szerzőknek biztosít kizárólagos jogot műveik reprodukálását illetően, kivéve, ha a 107–118. §-ok eltérően rendelkeznek. E szakaszok azonban egy szóval sem említenek filmekre vonatkozó kivételeket.⁹⁸

Igénybe vette továbbá a körzeti bíróság a szabadalmi jogból ismert „*staple of commerce*” doktrínát, melynek lényege az, hogy a szabadalom birtokosán nem tartozik felelősséggel az olyan jogsértő magatartásért, amelyet az általa jogszerűen készített termékkel utóbb a felhasználó kifejt. Ennyiben tehát a Sony sem tartozik helytállni azért, hogy az emberek a videomagnójukkal utóbb szerzői jogi védelemben részesülő filmeket rögzítettek. A bíróság a véleményét azzal is indokolta, hogy a felelősség kiterjesztése a gyártókra a termelés és az új, a társadalom számára hasznos termékek kifejlesztésének megtorpanását eredményezné.⁹⁹

A körzeti bíróság tehát az érintett magatartást jogszerűnek nyilvánította, s elutasította a felperes keresetét. Döntésének lényegi magvát az a tétel adta, hogy a „time-shifting” gyakorlata révén tényleges kárt nem szenvedtek el a felperek. Ez az érvelés azonban csak akkor lenne elfogadható, ha meghatározott társadalmi körülmények, szükségletek ezt indokolnák. E jogesetben azonban sem jótékonyági, sem kutatási, sem oktatási érdek nem ellensúlyozta a felperes kereskedelmi hátrányát. Ezért mondta azt Marsh, hogy a körzeti bíróság félreértelmezte a törvény rendelkezéseit.¹⁰⁰ A körzeti bíróság elmulasztotta továbbá a korábbi esetjog által kialakított vizsgálati módszer, az ún. produktivitási teszt alkalmazását is, mellyel az előző tévedését elkerülhette volna. Eszerint a felhasználásnak produktív, vagyis alkotó jelleggel kell rendelkeznie ahhoz, hogy a fair használatot meg lehessen állapítani.¹⁰¹ Viszont megjelent az indokolásban, hogy e magatartás az első alkotmánymódosításban megfogalmazottakkal összhangban elősegítette az információkhoz való hozzájutást.¹⁰²

3. A két évvel később megszületett döntésében a fellebbviteli bíróság rámutatott a körzeti bíróság téves megállapításaira és hangsúlyozta, hogy a videomagnók használatának a célja egyértelműen a televíziós műsorok reprodukálása volt. Erről ráadásul a gyártónak tudomása volt, mi több, reklámokban maga ösztönözte erre a vásárlóit.

⁹⁸ C.H.R., III: i. m. 1011–1012. p. – PATRY: *In Praise...*, 218–221. p.

⁹⁹ IKELER: i. m. 878. p. – 464. U. S., 426–427. p.

¹⁰⁰ MARSH: i. m. 77–78. p. – A szerző tanulmányának következő oldalain a Williams & Wilkins és a Sony ügyeket alapul véve egy egységes vizsgálati rendszert igyekezett felvázolni a „kár” vonatkozásában, lásd 78–82. p.

¹⁰¹ C.H.R., III: i. m. 1019. p.

¹⁰² 464 U. S., 425. p.

Érdekesség továbbá, hogy a Sony jogtanácsosa maga is jelezte a vezetőségnek, hogy a videók készítése magában hordozza a veszélyt, hogy jogsértés miatt feljelentik a céget, amit azonban a cég nem vett komolyan. A szerzői jogok esetleges megsértésére pusztán a termék működtetési leírásában utalt a cég, melyet a körzeti bíróság elegendőnek tartott, a fellebbviteli bíróság azonban hangsúlyozta: a jóhiszeműség csökkentheti a kárért való felelősséget, de nem szünteti meg azt.¹⁰³

Mindezen körülmények alapján a Ninth Circuit arra a következtetésre jutott, hogy a Sony magatartása jogsértő volt, s ezért a körzeti bíróság döntését megváltoztatta, egyúttal felhívta, hogy szabjon ki megfelelő mértékű büntetést az alperesre.

4. A Sony azonban a Legfelsőbb Bírósághoz fordult, amely a certiorari megadásával fordulópontot hozott a fair use doktrína életében. Bár egyesek biztosra vették, hogy a legfelsőbb fórum helyben fogja hagyni a másodfokú döntést,¹⁰⁴ az ítélet mégis meglepetésként szolgált, és azóta is folyamatos tárgya a vonatkozó írásoknak.

Döntése meghozatala során a Legfelsőbb Bíróság – a szabadalmi jog analógiájára – kifejtette a szerzői jogok járulékos megsértésének tételét. Ennek tartalma a következő volt: az olyan berendezések, mint a videomagnók általános használat céljából való értékesítése nem alapoz meg járulékos jogsértést, ha e berendezések alkalmasak nem jogsértő használatra is. A járulékos jogsértés megállapításának feltétele továbbá az, hogy a gyártó felügyeleti jogot gyakorolhasson a termékének használatakor. Azonban, ahogy erre az indokolás rámutat, a Sony cég csak akkor állt kapcsolatban a felhasználóval, mikor eladta a Betamax készüléket, a használó ezt követő magatartásáért tehát már nem felel a cég.¹⁰⁵

A Legfelsőbb Bíróságnak nem volt más dolga, mint azt megvizsgálni, hogy a termék használata legitim célra történt-e. Nyilvánvalóvá vált, hogy a felhasználók célja nem kereskedelmi jellegű volt, hanem csak egy későbbi időpontban való megtekintés céljából akartak másolatot készíteni a műsorról. Ez alól néhány kivételt jelentettek azok az esetek, mikor a használó a kazettákat tartósan meg kívánta őrizni, mintegy „könyvtárazási” célból.¹⁰⁶

A bíróság ezt követően azt vette szemügyre, hogy az ilyen otthoni, nem kereskedelmi jellegű, azonban ellenőrzés nélküli másolás jogsértésnek minősül-e vagy sem. Ennek során a fair use doktrína „gazdasági” modelljét használta fel döntésének megindokolására, erősen támaszkodva arra a bizonyítás kérdésében is.¹⁰⁷

¹⁰³ 464 U. S., 428. p.

¹⁰⁴ PATRY: *In Praise...*, 242. p.

¹⁰⁵ 464 U.S., 417–418. p.

¹⁰⁶ 464. U.S., 423–424. p. és különösen a 4. lábjegyzet – DRATLER: i. m. 261–262. p.

¹⁰⁷ A „gazdasági” modell szerint egy eredeti mű társadalmilag értékes felhasználását csak akkor lehet korlátozni, ha a használat a szerzői jog jogosultjának lényeges kereskedelmi kárt okozhat. Lásd Notes – *The Parody Defense...*, 1398–1400. p.

A vizsgálat során azonban a Legfelsőbb Bíróság a 107.§ négy tényezője helyett csupán kettőt (az elsőt és a negyediket) vett alapul, azokat is túlhangsúlyozva. Ezt többen is alaptalannak tekintették, így például a Patry-Perlmutter szerzőpáros szerint ezzel egy tényező indokolatlanul került kiemelésre,¹⁰⁸ míg a Legfelsőbb Bíróság ítéletéhez csatolt különvéleményt megszóvegező Blackmun bíró arra utalt, hogy mindez azt támasztja alá, hogy a két figyelembe nem vett tényező a fair használat ellen szólt volna.¹⁰⁹

A felperes véleménye szerint a videomagnók használata alapvetően három kereskedelmi hatással járt. Egyrészt azzal, hogy egyesek a programot nem élőben nézték, hanem felvételtől, nem számítottak bele a műsor nézettségéről készült kimutatásba, ezzel gyengítve annak pozícióit, csökkentve reklámértékét. Másrészt – az előzővel összefüggően – az élő műsorokból és moziból származó bevételek csökkentek. Harmadrészt az ismétlések és a műsorok esetleges kölcsönadással történő bemutatásának nézőközönsége is csökkenhetett. Látni kell tehát: ezzel a magatartással a tévécsatornák és a filmgyárak érdekei erősen sérülhettek, a szerzői jogi védelemben részesülő művek felhasználása teljes egészében kikerült a gyártó felügyelete alól, a reklámérték csökkenésével pedig akár tényleges kárt is szenvedhettek a jogosultak.

A Legfelsőbb Bíróság ezeket az érveket azonban egyszerűen „félresöpörte” azzal, hogy a körzeti bíróság megállapítását, miszerint a „time-shifting” nem okoz kárt, helyben hagyta, sőt kifejezetten idézte is azt a gyakran ismételt következtetést, miszerint minden kár pusztán „spekulatív és még így is legfeljebb minimális” volt.¹¹⁰

¹⁰⁸ PATRY and PERLMUTTER: i. m. 703–704. p.

¹⁰⁹ 464 U.S., 496–498. p.

¹¹⁰ Magam is úgy gondolom, hogy a Legfelsőbb Bíróság ezzel hibát követett el, főleg ha a körzeti bíróság érvelését vesszük szemügyre, amely a felperes három megállapítását a következőkkel „semlegesítette”: (1) a felhasználók nem „úszhatják meg” a reklámokat, mivel a felvétel során maguknak is nézniük kell a műsort, s egyébként is a reklámok eltekerése „túl unalmas” volna. (2) A nézőszámot nem csökkenti a magnók használata, mivel a felhasználó a felvett műsort úgyis akkor nézné meg, ha nincs semmi a TV-ben vagy a moziban. (3) A további bemutatások sem sérülnének, mert a „time-shifting” magában hordozza a felvétel után a megtekintést, majd a letörlést is. Vagyis a felvétel már nem lesz akkor kazettán, mikor azt újból leadják.

E válaszok láttán nem csupán a józan ész, hanem a tapasztalatok is azt mondatják velem, hogy a körzeti bíróság – s az ő ítéletét magáévá tevő Legfelsőbb Bíróság is – tévedett. (1) A felvétel ugyanis nem függ a „végignézéstől”, a Betamax készülékek is alkalmasak voltak ugyanis a kikapcsolt televíziókészülék vagy épp eltérő csatorna nézése ellenére való rögzítésre (hiszen a felvétel nem a képernyőn való megjelenítés, hanem a beérkező jelek függvénye), ráadásul a „beprogramozás” lehetősége is ismert volt, noha ez a technika csak a legdrágább készülékekbe volt beépítve, amelyeknek ára mai szemmel is óráinak tűnik: a hetvenes évek végén egy videomagnó akár 1000 (!) dollárba is kerülhetett. Azoknak tehát, akik nem olyan géppel rendelkeztek, amely alkalmas a beprogramozásra, a hibátlan felvétel érdekében legalább a rögzítés megkezdésekor érdemes volt az adást nézni. (2) A második vélemény túlzottan általánosító, s magam nem érzek logikai (ok-okozati) összefüggést a két tétel között. Így például ha egy családi vacsorát követően a vendéglátó a hangulatot egy izgalmas film bemutatásával szeretné fokozni, mindezt nem azért teszi, mert a TV-ben épp nincs semmi jó műsor, vagy mert a moziban épp akkor egy számára érdektelen film megy, hanem egyszerűen mert *megvan neki az izgalmas film, és egyszerűen sze-*

5. Árulkodó, hogy a döntést a bíróság 5-4 arányban hozta meg.¹¹¹ Azok, akik szerint e magatartás jogsértő volt, különvéleményükben hívták fel a figyelmet arra, hogy egy használatot csak akkor kellene fairnek nyilvánítani, ha az „produktív”. Egy ilyen felvétel – szemben mondjuk egy könyv tudományos kutatások céljából történő lemásolásával – nem tekinthető produktívnak. Hangsúlyozták továbbá, hogy a közvetítés joga és a másolatkészítési jog különálló tényezők, vagyis egyik sem foglalja magában a másikat, ezért a másolat készítésének ingyenessége indokolatlan, s a piacra káros hatással lehet. Véleményük szerint az is a fair használat elleni bizonyítékként értékelhető, hogy a felhasználók egész műsorokat rögzítettek.

Patry és Perlmutter szerint a Sony ügyben hozott ítélet félrevezető, a döntés alapján ugyanis a jövőben a következő logika mentén lehet lefolytatni az elemzést: (1) az alperes tevékenysége kereskedelmi jellegű; (2) az ilyen tevékenységek feltehetőleg unfairek, és feltehetőleg kárt okoznak a szerzői jogi védelemben részesülő mű potenciális piacában; (3) a piacon okozott kár a legfontosabb tényező a használat vizsgálatakor; (4) az alperes magatartása ezért unfair. Ezt – a törvényalkotó szándékával nem egyező – érvelést vették alapul – tévesen – az *Acuff-Rose* ügyben is.¹¹²

6. Az eddig elhangzottak mutatják, hogy milyen zavaros volt a téma megítélése jogászai berkeken belül. Számomra azonban – legalábbis első ránézésre – úgy tűnik, hogy a Legfelsőbb Bíróság döntését inkább a gazdasági érvek, semmint a jogi indokok támasztják alá. Az akkor hatályos amerikai törvény alapján ugyanis a Betamax gépek használata jogsértést eredményezett.

Sokszor felmerül azonban a kérdés: jó-e az, amit a törvény mond? Ebben az esetben is valami hasonló történt, látva a törvényhozói aktivitást, ami már a körzeti bíróság ítéletének megszületését követően elkezdődött, illetve látva a jogtudósok vehemenciáját, ahogy a bírósági döntéseket vizsgálták, rámutatva az egyik hibáira és a másik előnyeire, soha el nem felejtve azonban figyelmeztetni a jogalkotót: merre lehetne javítani a törvény szövegén. Kétségtelen, hogy a Legfelsőbb Bíróság jól látta: az otthoni videomagnók terjedése megállíthatatlan.¹¹³ Viszont nem biztos, hogy helyes a bíróságnak, legyen az bármilyen magas szintű, a törvényekkel ellentétes döntést hozni.

retné ezt a többieknek is megmutatni. Természetesen rengeteg egyéb ilyen példát lehetne még mondani. (3) Bár e tételt az elkészült felmérések nagymértékben alátámasztják, azonban ezeknek a készítői arra is utaltak, hogy szép számmal előfordult, hogy a használók a felvételeket megőrzés céljából készítették, mintegy saját gyűjtemény létrehozatala céljából, s nem kívánták azokat azonnal letörölni. Az idézeteket lásd DRATLER: i. m. 266. p., különösen 163. lábjegyzet. A statisztikai adatokról pedig: 464 U.S., 423–424. p.

¹¹¹ Burger főbíró mellett a többség nevében az indokolást elkészítő Stevens, valamint Brennan, White és O'Connor bírák vélték a magatartást fairnek (464 U.S., 417–456. p.), velük szembenálló véleményen volt Blackmun, Marshall, Powell és Rehnquist (464 U.S., 457–500. p.) – Utóbbiak véleményének elemzését lásd IKELER: i. m. 885–888. p.

¹¹² PATRY and PERLMUTTER: i. m. 706–707. p.

¹¹³ Így például ma már megállíthatatlanul terjednek az otthoni merevlemez, asztali DVD-fellevők, noha a forgalmat hazánkban egyelőre az árak határozzák meg. Megemlíthető még a

Egyetértek azoknak a véleményével,¹¹⁴ akik szerint az ilyen helyzeteket alternatív módon kell megoldani. Többek már a 70-es, 80-as években megírt cikkekben felvázolták elképzeléseiket, amelyek közül mára világszerte bevett gyakorlattá vált az egyes készülékek és kazetták, lemezek utáni jogdíj szedése. Ezzel ugyanis egyrészt a gyártó, másrészt a tényleges „jogsértő” fizeti meg tevékenységének ellenértékét, a díjak mértéke pedig arányosan alakul a felhasználó magatartásával (ha valaki meg akarja őrizni a felvételeket, újabb és újabb kazettákat, lemezeket kénytelen venni).

20. § *Harper & Row, Publishers, Inc. v. Nation Enterprises (1984)*¹¹⁵

A korábbi amerikai elnök, Gerald Ford „A Time To Heal” című önéletrajzának kiadási jogát 1977-ben megszerző Harper & Row, Publishers, Inc. és The Readers Digest Associaton, Inc. a kézirat 1979-es elkészültét követően, azonban annak könyv formájában való kiadását megelőzően, az anyag egyes részeinek publikálására vonatkozó jogot biztosítottak a *Time* magazinnak. Azonban néhány nappal azt megelőzően, hogy a *Time* kihozhatta volna a maga cikkét, a *Nation* egy 2250 szavas cikket jelentetett meg, amelyből mintegy 300-400 szó közvetlenül a kéziratból lett átvéve. Amint a *Time* erről tudomást szerzett, elállt a korábbi szándékától, s nem jelentette meg az írást, sőt a Harper & Row-nak járó jogdíj fennmaradó részét sem volt hajlandó megfizetni.¹¹⁶ Utóbbi cég ezt követően keresetet nyújtott be a *Nation* kiadója, a Nation Enterprises-szel szemben.

A körzeti bíróság úgy találta, hogy az alperes magatartása az eredeti szöveg túlzott mértékű felhasználása miatt jogsértésnek bizonyult. A fellebbviteli bíróság azonban úgy vélte, hogy a felhasznált anyag nem részesíthető szerzői jogi védelemben, mivel azok „tényanyagok” („*factual materials*”) voltak, a „köztulajdon” („*public domain*”) részét képezték, s egyébként sem minden esetben az elnök saját kifejezései voltak. Emellett arra is felhívta a bíróság a figyelmet, hogy a *Nation* csak csekély mennyiséget használt fel a közlése során. A Legfelsőbb Bíróság 6:3-as arányban meghozott ítéletében,¹¹⁷ a törvényben megfogal-

nálunk kevésbé ismert, ám Amerikában uralkodó technológia, a PVR (Private Video Recorder) készülék, amellyel kapcsolatosan ismételten komoly aggályok merültek fel. Ennek összevetését a Sony ítéletből eredő következtetésekkel lásd: Matthew W. Bower: *Replaying the Betamax Case for the New Digital VCRS: Introducing Tivo to Fair Use*, 20. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, 2002, 417–459. p.

¹¹⁴ Lásd például C.H.R. III.: i. m. 1204–1206. p. – IKELER: i. m. 894–897. p.

¹¹⁵ Harper & Row, Publishers, Inc., et al. v. Nation Enterprises et al., 471 U.S., 1984, 539–605. p. – JOSEPH R. RE: The Stage of Publication as a „Fair Use” Factor: Harper & Row, Publishers, Inc. v. Nation Enterprises, 58. *St. John's Law Review*, 1983–1984, 597–615. p. – STACY DANIELS: Harper & Row, Publishers, Inc. v. Nation Enterprises: Pirating Unpublished Copyrighted Works: Does the Fair Use Doctrine Vindicate First Amendment Rights? 19. *The John Marshall Law Review*, 1985–1986, 501–522. p. – DRATLER: i. m. 270–277. p.

¹¹⁶ A két fél eredetileg úgy állapodott meg, hogy a *Time* előre kifizet 12.500 \$-t, majd a megjelenést követően még egyszer ugyanennyit.

¹¹⁷ Az ítélethez különvéleményt csatolt Brennan, amihez White és Marshall bírák csatlakoztak. 471 U. S., 1984, 579–605. p.

mazott faktorok vizsgálatát követően mégis megváltoztatta a fellebbviteli bíróság döntését.

Az *első faktoral* összefüggésben kifejtették a bírák, hogy egyetértenek a fellebbviteli bíróság azon megállapításával, hogy a *Nation* magatartásának a célja újdonságok közzététele volt, amely példaként hozható fel a fair használatra. Azonnal figyelmeztettek azonban arra, hogy ez semmiképpen sem jelenti azt, hogy minden ilyen közlés jogszerű lenne. Jelen esetben az igazi problémát ugyanis az jelentette, hogy Ford memoárja kiadási céllal készült, s már folyamatban is volt a megjelentetés, mikor a *Nation* engedély nélkül átvette annak egyes részeit. Nem értettek egyet a bírák a *Nationnek* az első alkotmánykiegészítésre alapított azon védekezésével sem, hogy Ford memoárjainak „újszerűsége” igazolja magatartásuk fair voltát, mivel így kevés tényező ösztönözné a neves személyeket önéletrajzaik, naplójuk elkészítésére. S mivel a *Nation* tettének feltételezhetőleg az volt a célja, hogy abból még az önéletrajz egészében való megjelentetését megelőzően hasznot húzzon, az első faktor a fair használat ellen szólt.

A *második faktor* vizsgálatakor a Legfelsőbb Bíróság úgy találta, hogy Ford memoárja egy „addig publikálatlan történeti önéletrajz” volt, s a szerző azon jogának megsértése, hogy munkájának első megjelenéséről szabadon döntsön, a fair use doktrínára hivatkozva sem igazolható. O'Connor bírónő ráadásul a *Nation* magatartását már nem is újságírásnak, hanem szinte lopásnak nevezte.

A *harmadik tényezővel* összefüggésben rámutatott a bíróság, hogy a felhasznált szavak nem mennyiségi, hanem minőségi alapon sértették a szerzői jogokat, hiszen csak kb. 300 szóról volt szó, ám ezek képezték az önéletrajz központi elemeit.

A *negyedik faktoral* kapcsolatban ismét elmondta a Legfelsőbb Bíróság, hogy a fair használat vizsgálatakor mindig ez játssza a legfontosabb elemet. A jelen esetben pedig ez az előre nem látott magatartás a szerzőségért járó ellenszolgáltatás mértékét csökkentette lényegesen.

Látható tehát, hogy az ítéletben valamennyi tényező a *Harper & Row* javára szólt. Daniels azonban eltérően ítélte meg a helyzetet. Szerinte ugyanis a Legfelsőbb Bíróság az első ízben történő publikálással kapcsolatos tényezők túlsúlyozásával egyidejűleg nem vette helyesen számításba az első alkotmánykiegészítésben megfogalmazott érdekeket, s ezzel az érveléssel a bírák nem mozdították elő a szellemi alkotások fejlesztését.¹¹⁸ Weinreb szerint pedig az ítéletet megfogalmazó O'Connor bírónő kijelentéseit nem indokolta meg kellően, s úgy vélte, hogy mivel Ford elnök emlékiratai eleve kiadás alatt álltak, az első megjelentetésről való döntés kérdése nem volt egészen aktuális a konkrét körülmények között.¹¹⁹

¹¹⁸ DANIELS: i. m. 514–522. p.

¹¹⁹ WEINREB: i. m. 1157–1158. p., O'Connor véleményét idézi a 76. lábjegyzetben.

21. § *Stewart v. Abend, DBA Authors Research Co. (1989)*¹²⁰

A *Stewart v. Abend* ügy gyökerei egészen az 1940-es évekig nyúlnak vissza. 1942-ben megjelent Cornell Woolrich „*It Had to Be Murder*” című írása a „*Dime Detective Magazine*”-ban. Mivel annak szerkesztője csak a magazinbeli publikálás szerzői jogait szerezte meg, Woolrich rendelkezett az egyéb jogokkal, s ennek megfelelően 1945-ban átruházta hat írásának – köztük az említett történetnek is – a megfilmesítési jogait a De Sylva Productions-re. Woolrich továbbá azt is vállalta a szerződésben, hogy a szerzői jogok védelmi idejének a lejártakor (mely az akkor hatályos szabályok alapján az első megjelenéstől számított 28 év elteltével, vagyis 1970-ben lett volna esedékes) megújítja a jog tulajdonosának adott engedélyét.

1953-ban a De Sylva Productions-től megvásárolta a megfilmesítési jogokat az akkoriban híres színész, James Stewart és híres rendező, Alfred Hitchcock által alapított Patron Inc., majd 1954-ben elkészítették a regény filmváltozatát, melynek a „*Rear Window*” címet adták.

Woolrich azonban 1968-ban meghalt, vagyis két évvel az eredeti (ám megújítható) védelmi idő leteltét megelőzően. Mivel anélkül hunyt el, hogy gyermeke vagy felesége lett volna, valamennyi jogát a Chase Manhattan Bank által kezelt trösztre hagyta, amely még időben, 1969. december 29-én megújította az *It Had to Be Murder*-re vonatkozó szerzői jogokat, ám nem sokkal később át is ruházta azokat egy irodalmi ügynökre, Sheldon Abendre.

1971-ben aztán az ABC tévétársaság műsorára tűzte a *Rear Window*-t. Abend azonnal tiltakozott, mondván, hogy a szerzői jogokkal ő rendelkezik, ő viszont nem adott engedélyt a csatornának, így szerinte a *Rear Window* televíziós bemutatása az ő jogait sérti. Mivel Hitchcock-ék e figyelmeztetés ellenére egy újabb szerződéssel jóváhagyták az ABC-nek a film megismétlését, Abend 1974-ben keresetet nyújtott be, amelytől azonban a peren kívüli megegyezés alapján kapott 25.000 dollárért cserébe elállt.

1977-ben aztán Second Circuit a *Rohauer v. Killiam Shows, Inc.* ügyben olyan döntést hozott, amely Abendék bonyolult viszonyában újabb vitákat eredményezett. A Second Circuit ugyanis – a hasonló jellegű, ám zenével kapcsolatos jogesetre, a *Miller Music Corp. v. Charles N. Daniels, Inc.* ügyre hagyatkozva – kimondta, hogy amennyiben az alapul szolgáló mű szerzője a megfilmesítési jogokat másra átruházta, azonban annak megújítási határidejét meg-

¹²⁰ Stewart et al. v. Abend, DBA Authors Research Co., 495 U. S., 1989. 207–256. p. – PAULA LINDSEY WILSON: Rejection of the New Property Right Theory as Viewed through the Rear Window: *Stewart v. Abend*, 24. *Creighton Law Review*, 1990–1991, 155–193. p. – CLARK L. MCCUTCHEN: *Stewart v. Abend: Derivative Work Users Beware*, 68. *Denver University Law Review*, 1991, 297–314. p. – TRACEY L. KAUFMAN: *Stewart v. Abend*, 110 S. Ct. 1750 (1990), 2. *DePaul-LCA Journal of Art & Entertainment Law*, 1991–1992, 31–32. p. – MICHAEL R. DILIBERTO: Looking through the “Rear Window”: A Review of the United States Supreme Court Decision in *Stewart v. Abend*, 12. *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Journal*, 1992, 299–310. p.

előzően elhunyt, ettől függetlenül az elkészített film producere tovább folytathatja a terjesztést és egyéb értékesítést, még akkor is, ha a szerző örökösei a törvények alapján biztosított újabb időre igénylik a szerző jogi védelmet.¹²¹

Ennek az ítéletnek a fényében a *Rear Window* alkotói immáron egyéb formákban (színházi előadás, kábeltelevíziós vetítés, videokazettákon való kiadás) is értékesítették munkájukat. Abend kihasználva ezt egy, a Ninth Circuit illetékességi területéhez tartozó körzeti bíróságnál indított újabb keresetet, az említett terjesztéssel szemben igényelve védelmet.¹²²

A körzeti bíróság a *Rohauer ügyben* hozott döntést alapul véve elutasította a keresetet. A fellebbezés során azonban a Ninth Circuit, ellentmondva a másik fellebbviteli bíróság érvelésének, Abend-nek adott igazat, s kijelentette, hogy az MCA a felperes engedélyének kikérése nélküli terjesztéssel megsértette annak szerzői jogait. Elutasította azonban Abend-nek azt a követelését, hogy tiltsák el a film forgalmazóit a további magatartástól, a bíróság szerint ezzel ugyanis azoknak a filmhez fűződő jogai sérülnének visszafordíthatatlanul. Ehelyett a jogsértéssel okozott kár és az elmaradt haszon megtérítésére kötelezte az alperest.

Látva azt, hogy két fellebbviteli bíróság ugyanolyan ügyben gyökeresen eltérő végeredményre jutott, a Legfelsőbb Bíróság megadta a certiorarit Stewartéknak, ám a döntést csak 1990-ban hozta meg. Ebben a Ninth Circuit pártjára állt, elismerve, hogy amennyiben az alapul szolgáló mű alkotója a védelmi idő megújítását megelőzően hunyt el, s a származékos munka alkotói anélkül, hogy a jogutódtól – akit nem köt a jogelődje által kötött megállapodás – engedélyt kértek volna munkájuk további terjesztésére (feltéve, hogy a jogutód megújítja az alapul szolgáló alkotás védelmi idejét), jogsértést követnek el.

A Legfelsőbb Bíróság véleményét többek között azzal indokolta, hogy az addigi esetjog, valamint a jogalkotási történet alapján nyilvánvaló, hogy a megújítási jog a szerzőnek, vagy annak halála esetén jogutódjainak egy új lehetőséget kínál az alapul szolgáló munka értékeinek kiaknázására. Vagyis ha a származékos munka alkotói önkényesen, a szerzővel vagy jogutódjával nem meg egyezve értékesítik a származékos munkát, akkor egyértelműen megsértik a szerzői jogokat. Kimondta továbbá, hogy a *Rohauer ügyben* hozott döntést sem az 1909-es, sem az 1976-os törvény nem támasztja alá, s sokkal inkább tűnik „érdekek egyensúlyozásának”, semmint egy világos jogi következtetésnek.

¹²¹ *Rohauer v. Killiam Shows Inc.*, 551 F.2d 484 (2d Cir. 1977), *cert. denied*, 431 U.S. 949 (1977) – Lásd R. D. SMITH: *Rohauer v. Killiam Shows, Inc. and the Derivative Work Exception to the Termination Right: Inequitable Anomalies Under Copyright Law*, 52. *Southern California Law Review*, 1978–1979, 635–663. p. – WILSON: i. m. 180–183. p. – DILIBERTO: i. m. 300–301. p.

¹²² Hogy Abend ezúttal a Ninth Circuit-et választotta, nagy valószínűséggel ügyvédei tanácsára tette, hiszen ismert volt, hogy az említett bíróság – általam, s talán mások által sem feltétlenül ismert okokból – nagy százalékban szokott a Second Circuit ítéleteivel ellentétes döntéseket hozni. S amint majd látni fogjuk, Abend számítása tökéletesen helytállónak bizonyult.

E döntés legsúlyosabb következményének az tűnik, hogy a származékos munka (a film) készítői gyakorlatilag egy felsőbb bíróság döntésére hagyatkozva, jóhiszeműen jártak el, utóbb mégis megállapították a felelősségüket, mondhatni visszaható hatállyal. Diliberto szerint azonban a Legfelsőbb Bíróság döntése csak olyan esetekben eredményezheti a későbbiekben jogsértés megállapítását, ha

- (1) az alapul szolgáló munkát 1964 és 1977 között alkották vagy adták először ki;
- (2) az alapul szolgáló munka szerzője a védelmi idő meghosszabbítását megelőzően halt meg, és
- (3) a szerző örökösei nem adták meg a származékos munka alkotóinak a munkájuk terjesztésére vonatkozó jogosítványt.¹²³

Az 1964-es év arra utal, hogy az 1909-es szerző jogi törvény rendelkezései szerint a védelmi idő első periódusa 28 évig tart, mely egyszer további 28 évvel kiegészíthető. S mivel Diliberto cikke 1992-ben készült, így ekkor legfeljebb olyan munkákkal kapcsolatosan merülhetett fel vita, amely 1964-ben, vagy azt követően készült vagy jelent meg először. Az 1977-es év képezi viszont a másik határt, ugyanis az új, 1976-os szerzői jogi törvény, mely 1978. január 1-jén lépett hatályba, teljesen más alapokra helyezte a védelmi időt: a szerző egész életére és halálát követően további 50 évre biztosította azt (mára ez egyébként 70 évre változott).¹²⁴ Vagyis hozzátehetjük azt is, hogy 2007. január 1-jétől minden alkotásra már csak az új szerzői jogi törvény fog vonatkozni, ezért az egész vita akkortól jelentőségét fogja veszíteni.

A második pontban szereplő tétel jelentősége abban rejlik, hogy ha a szerző hosszabbította meg a védelmi időt, és a második 28 év alatt hal meg, a megújítással automatikusan megadottnak kell tekinteni a felhatalmazását a származékos munka terjesztésére a 28 évből hátralevő időre, amit az 1909-es törvény alapján az örökösöknek nem volt joguk visszavonni. Az 1976-os törvény e téren is újat hozott: a fent említett védelmi időkeretek ellensúlyaként az örökösök a szerző halálát követő 35 év elteltével visszavonhatták az engedélyt a származékos munka alkotóitól.

A Legfelsőbb Bíróság három bírāja (Stevens, Rehnquist és Scalia), nagyban támaszkodva a *Rohauer ügyre*, különvéleményben adott hangot kételyeinek. Véleményük szerint ugyanis a többség helytelenül döntött, mivel a származékos munka megalkotásának engedélyezése alapján egy új, szintén – méghozzá ugyancsak kétszer 28 évre – védelemben részesíthető, önálló alkotás jött létre, melynek terjesztése nem minősült jogsértésnek az alapul szolgáló mű védelmi idejének második periódusában sem. A jogalkotói szándékot ők, a többségtől

¹²³ DILIBERTO: i. m. 301–302. p.

¹²⁴ A védelmi idő szabályozásának első esetét „megújítási rendszernek” (*renewal system*), a jelenleg is hatályosat pedig „megszűnési mechanizmusnak” (*termination mechanism*) nevezik. Ezek pontos ismertetését lásd SMITH: i. m. 638–642., 647–648. pp. – WILSON: i. m. 167–168., 172–174. pp.

eltérően úgy értelmezték, hogy a Kongresszusnak kifejezetten az ilyen származékos munkák védelmezése volt a célja.¹²⁵

A különvéleményt megfogalmazó bírákkal azonban többek, így például McCutchen sem értett egyet, mert szerinte olyan értelmet tulajdonítottak az 1909-es törvény két felhozott szakaszának (a 7. és a 24. szakasznak), amellyel azok nem bírtak. Ezek ugyanis úgy rendelkeztek, hogy a származékos munka alkotója teljes védelemben részesül a maga alkotása tekintetében, ha az eredeti munkát a szerző engedélyével használta fel, és ha az eredeti munka már köztulajdonban (*public domain*) van. A jogesetben azonban ez az utóbbi feltétel semmiképpen sem érvényesült.¹²⁶

Zárszóként érdemes elmondani, hogy a Kongresszus az 1976-os törvény tárgyalása során látva, hogy milyen felfordulást eredményezett a gyakorlatban a védelmi idő és az ezzel egybefüggő kérdések addigi szabályozása, olyan új rendelkezéseket dolgozott ki, amelyek tiszteletben tartották a szerző és örökösének az 1909-es törvényben biztosított jogait, ám az addigiaknál nagyobb terjedelemben vette figyelembe a közösség érdekeit is.

22. § *Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc. (1993)*¹²⁷

1. 1964-ben hangzott el először Roy Orbison és William Dees közös szerzeménye, az azóta világhírűvé vált „Oh, Pretty Woman”, mely többek között címadó dala lett egy későbbi nagysikerű filmnek is. Ugyanebben az évben le is védette a dalt az Acuff-Rose Music, Inc. (a továbbiakban Acuff-Rose). 1989-ben Linda Fine, a Luke Records vezetője levélben jelezte Gerald Tiefernél, az Acuff-Rose-t létrehozó Opryland Music vezetőjénél, hogy a „2 Live Crew” nevű rapzenekar – a jogszabályok által előírt jogdíjért cserébe – parodizálni kívánja Orbisonék szerzeményét. Tiefer válaszában közölte: nem hajlandó ehhez hozzájárulni. Ennek ellenére a „2 Live Crew” még ugyanebben az évben megjelentette a „Pretty Woman” című dalát. S bár az album adatai között egyértelműen Orbison és Dees lettek megjelölve eredeti zeneszerzőkként, a dal szerzői jogait Luther Campbell, a zenekar dalszövegírója szerezte meg.

2. Az Acuff-Rose 1990-ben indított pert mind a zenekarral, mind a kiadóval szemben az „Oh, Pretty Women”-nel kapcsolatos szerzői jogok megsértése miatt. Az alperesek a fair use doktrínára hivatkozva kérték a kereset elutasítását.

¹²⁵ 495 U.S., 1989, 239–256. p.

¹²⁶ McCUTCHEN: i. m. 309–310. p.

¹²⁷ Campbell, aka Skywalker, et al. v. Acuff-Rose Music, Inc., 510 U. S., 1993, 569–600. p. – PATRY and PERLMUTTER: i. m. 711–714. p. – BABISKIN: i. m. 209–229. p. – ERIN MAGGIO CALKINS: Deciphering the Fair Use Doctrine: Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc., 28. *Creighton Law Review*, 1994–1995, 505–528. p. – NATHANIA BATES: Copyright Law: Parody and the „Heart” of the Fair Use Privilege, 7. *University of Florida Journal of Law and Public Policy*, 1994–1996, 365–372. p. – MELISSA M. FRANCIS: The „Fair Use” Doctrine and *Campbell v. Acuff-Rose*: Copyright Waters Remain Muddy, 2. *Villanova Sports and Entertainment Law Forum*, 1995, 311–337. p. – Nimmèr on Copyright, 13.05.§[C][2].

A körzeti bíróság ítéletében kimondta, hogy jelen esetben semmi sem kérdőjelezi meg a doktrína alkalmazásának lehetőségét, ezért elutasította a felperes keresetét. S bár a felperes zenei szakértője felhívta a figyelmet arra, hogy a rap-dal az eredeti címét, „szövegének főbb elemeit, a nyitó dobszólót, dallamát, a gitáros refrént és kóruslemeit is tartalmazta, a körzeti bíróság szerint az Acuff-Rose elmulasztotta bizonyítani a felhasználásból eredő piaci kárát. Ráadásul a rap-verziót, a fent említett hasonlóságok ellenére, teljesen más hangulatúnak, tartalmúnak és célúnak tekintette, ezzel is alátámasztva azon érvelését, hogy a feldolgozás valódi paródia, mely ily módon védelemben részesíthető a fair use szabályai alapján.

A fellebbviteli bíróság azonban hatályon kívül helyezte az elsőfokú ítéletet. Indokolásában arra hivatkozott, hogy az 1976-os szerzői jogi törvény 107. §-ának rendelkezéseit alapul véve e konkrét eset körülményei nem támasztják alá sem a paródia-jelleget (mivel nem kívánja ténylegesen kritizálni az eredetit), sem a fair használatot, mi több – a Sony ügyre hagyatkozva – hangsúlyozta, hogy egy eredeti dal kereskedelmi célokból történő használata eleve unfair használatot feltételez.¹²⁸ Szerintük ráadásul a hasonlóságok, melyekre az Acuff-Rose szakértője is utalt, a dalnak a „lelkét” jelentették, ezért ezeknek a másolása is Campbellék ellen szólt.

3. A Legfelsőbb Bíróság viszont – az eddig ismertetett esetektől eltérően, s egyébként is ritkaságszámba menően – egyhangúlag a fellebbviteli bírósággal ellentétesen ítélte meg a kérdést, kimondva, hogy az tévedett a 107.§-ban megfogalmazott faktorok vizsgálatánál.¹²⁹

A Legfelsőbb Bíróság szerint ugyanis egy származékos munka abban az esetben tekinthető fairnek, ha az „*átalakító jellegű*” („*transformative*”), vagyis ha az eredetitől eltérő célból vagy eltérő formában készül. Egy paródiánál ezt a kritikai tartalom alapozza meg, vagyis ha egy paródia nem tartalmaz valós kritikát az eredeti munkával szemben, akkor az kizárja a fair use megállapíthatóságát. A Legfelsőbb Bíróság úgy ítélte meg, hogy valamennyi körülmény figyelembe vétele alapján az első faktor Campbell-ék javára szól, s egyben elutasította a fellebbviteli bíróság érvelését, mely a munka kereskedelmi jellegére hagyatkozva automatikusan az unfair használatot mondta ki.

A második faktorról a Legfelsőbb Bíróság azt mondta, hogy ez a paródiákat és a fair use doktrínát vegyítő jogesetekben nem jelent központi tényezőt, mivel a paródiák alapját – eredményesebb értékesíthetőségük miatt – szinte mindig híresebb munkák szolgáltatják.

¹²⁸ Nelson bíró az ítélethez különvéleményt csatolt, többek között azért, mert szerinte kereskedelmi célú *feldolgozás* nem, legfeljebb csak a kereskedelmi célú *másolás* feltételezi az unfair használatot. Úgy vélte továbbá, hogy a rap-dal átment a paródia rostáján, s a két zeneszám eltérő célközönsége miatt a negyedik faktor is Campbellék érvelését támasztotta volna alá. Lásd BABISKIN: i. m. 215–216. p.

¹²⁹ A Legfelsőbb Bíróság véleményét a négy faktort illetően lásd 510 U. S., 1993, 578–594. p. – CALKINS: i. m. 523–526. p. – FRANCIS: i. m. 327–332. p.

Ennél jelentősebb volt azonban a harmadik tényező, vagyis a felhasználás mennyiségének és minőségének a vizsgálata. A bírák arra a véleményre jutottak, hogy a származékos munka „átalakító jellege” megkívánta a felhasználás eme mennyiségét és minőségét, vagyis ez is a fair use-t támasztja alá.

Végül a negyedik faktor következett, mely a használatnak az eredeti munka piacára gyakorolt hatásáról szól. A Legfelsőbb Bíróság azt mondta, hogy mivel jelen esetben paródiáról van szó, mely alapvetően eltér az eredetitől, s nem kívánja azt pótolni, ez nem bír olyan hatásokkal az eredeti dal piacára, amely miatt jogsértést kellene megállapítani. Sőt a két stílust – a romantikus, vidám valamint a rap-dalt – eleve mások hallgatják, s ennyiben sem valószínű, hogy konkurenciát jelentene az utóbbi az eredetinek.

4. S noha a jelen cikkben vizsgált esetek tekintetében egyedülállóan egyhangúlag hozta meg döntését a Legfelsőbb Bíróság, mégis több kritika érte azt. Francis többek között arra hívta fel a figyelmet, hogy az ítélet egyedüli eredménye az volt, hogy megállapította: a fellebbviteli bíróság tévesen emelte ki a kereskedelmi jelleget vizsgálata során a többi faktor közül. Ez már csak azért is bizarrnak tűnik, mert a Legfelsőbb Bíróság a tíz évvel korábbi *Sony* ügyben maga hangsúlyozta ki túlzó jelleggel e faktort. Szerinte a Legfelsőbb Bíróság olyan konkrét irányvonalat sem határozott meg, amelyet a későbbiekben követni lehetne a paródiákkal kapcsolatos perekben, olyat, amely továbbfejlesztette volna a 107.§-ban foglalt faktorok értelmezését.¹³⁰

III. A Digital Millenium Copyright Act (DMCA)

23. § A Kongresszus 1998-ban – két éves előkészítést követően – elfogadta, majd Bill Clinton elnök szentesítette a Digital Millenium Copyright Act-et, amely mindmáig az 1976-os törvény legkomolyabb módosításának bizonyult. E törvény célja a fennálló szerzői jogi védelmi rendszernek a modern technológia követelményeihez való igazítása volt.¹³¹

A törvény első része – mely az 1201–1205. §-okat illesztette bele az 1976-os törvénybe – rendelkezik több WIPO egyezmény végrehajtásáról, a második rész az online szerzői jogi jogsértésekért való felelősség korlátozásáról szól – létrehozva az új 512. §-t –, a harmadik új kivételt határoz meg a jogsértések alól,¹³² a negyedik egyes szabályokat tartalmaz, az ötödik rész pedig (az ún.

¹³⁰ FRANCIS: i. m. 335–337. p.

¹³¹ CALVIN F. VAN OURKIRK: Fixing What Ain't Broke: The Digital Millenium Copyright Act (DMCA) Title I., 4. *Intellectual Property Law Bulletin*, 1999, 1–13. p. – JANE GINSBURG: Copyright Legislation for the „Digital Millenium”, 23. *Columbia-VLA Journal of Law & the Arts*, 1999–2000, 137–179. p. – DIANE LEENHEER ZIMMERMAN: Adrift in the Digital Millenium Copyright Act: the Sequel, 26. *University of Dayton Law Review*, 2000–2001, 279–291. p.

¹³² Ennek folyományaként lehetővé vált számítógépes rendszerek fenntartása vagy szerelése (javítás, ellenőrzés vagy hibaelhárítás) céljából egyes védelemben részesülő programok másolása, még ha ezeknek a jogosultjai nem is adták előzetesen hozzájárulásukat a felhasználáshoz.

„*Vessel Hull Design Protection Act*”) általában részesíti a „hajótörzsekre” vonatkozó eredeti mintákat.¹³³

24. § *A fair use doktrína és a DMCA*¹³⁴

1. Kettejük viszonya ellentmondásos, mert bár a törvény célja a szerzői jogi védelem további szélesítése volt, mégis sok kritika érte amiatt, hogy e bővítést a doktrína, azon keresztül a korlátozott, átalakító jellegű és az eredeti jogokat nem bitorló felhasználások készítőinek, továbbá az információk közösségi terjesztésének a kárára tette.¹³⁵ Sőt Brogan szerint lehetetlenné vált maga a fair use alapú védekezés, mivel az is, aki jogszerű (például oktatási) célból szeretne hozzáférni a digitális anyaghoz, azt szinte kivétel nélkül csak úgy teheti meg, ha a fájlt „feltöri”, ami mindenképpen a DMCA rendelkezéseibe ütközik.¹³⁶

2. A fair use doktrína a törvény 1201. § (a) és (b) pontjaival, az ún. jogszabály megkerülése elleni rendelkezésekkel („*anti-circumvention provisions*”) függ össze. Ezek a következő magatartásokat tiltják meg: (1) a szerzői jogilag védett munkákhoz való hozzáférés megakadályozására szolgáló technológiai intézkedések kijátszása;¹³⁷ (2) az ilyen technológiai intézkedések kijátszására szolgáló eszközökkel való ütétkedés vagy azok terjesztése,¹³⁸ valamint (3) az olyan eszközökkel való ütétkedés, amelyek a másolásvédelmi intézkedések, illetve a kizárólagos szerzői jogokat megsértő munkák használatát ellenőrző más intézkedések megkerülésére szolgálnak.¹³⁹

A törvényben megfogalmazott tilalmat megsértő személy a felelősségre vonás alól (1) a szerzői jogi védelem kijátszását követően tanúsított magatartásra vagy (2) a védelmet kijátszó magatartásra hivatkozással mentesülhet. Így például ha egy vírusirtó program segítségével az azt használó személy egy cég irataihoz a telepítést és az első ellenőrzést (vírusirtást) követően is hozzáférhet, ám ez

¹³³ Ezzel a jogalkotó – a törvény 13. fejezetét beiktatva – a Legfelsőbb Bíróságnak a *Bonito Boats, Inc. v. Thunder Craft Boats, Inc.* ügyben hozott egyhangú ítéletének azt a részét változtatta meg egészben, amely kizárta a hajótörzseket az általmólból.

¹³⁴ DAVID NIMMER: A Riff on Fair Use in the Digital Millenium Copyright Act, 148. *University of Pennsylvania Law Review*, 1999–2000, 673–742. p. – DENIS T. BROGAN: Fair Use No Longer: How The Digital Millenium Copyright Act Bars Fair Use of Digitally Stored Copyrighted Works, 16. *St. John's Journal of Legal Commentary*, 2002, 698–702. p. – PETE SINGER: Mounting a Fair Use Defense to the Anti-Circumvention Provisions of the Digital Millenium Copyright Act, 28. *University of Dayton Law Review*, 2002–2003, 111–142. p.

¹³⁵ SINGER: i. m. 112. p.

¹³⁶ Ilyen például az, ha egy tanár médiaórán ki akar merevíteni egy képet a filmből. Lásd BROGAN: i. m. 699. p.

¹³⁷ Ilyen intézkedés például az olyan internetes adatbázishoz való hozzáférést megelőző oldal kijátszása, amely a belépést az érvényes felhasználónév és kód megadásától teszi függővé.

¹³⁸ Így az előző példánál maradvá tiltott az olyan program terjesztése, amely a használójának az adatbázishoz való hozzáférést a felhasználónév és a kód megadása nélkül biztosítja.

¹³⁹ Az első két tilalmat hozzáférési ellenőrzésnek, a harmadikat hozzáférést követő ellenőrzésnek nevezik. A tilalmak megszegése polgári jogi és büntetőjogi felelősségre vonást eredményez. Lásd SINGER: i. m. 116–118. p.

csupán a vírusokkal szembeni hatékony védelmet szolgálja, akkor ez a magatartás nem minősíthető jogsértésnek. A második esethez példaként említhető, mikor valaki abból a célból, hogy ellenőrizze egy számítógépes védelmi program biztonságát, megpróbál, vagy sikeresen be is tör abba.

A DMCA a doktrínát illetően azonban hézagos: egyes rendelkezései kétértelműek, következetlenek, és a törvényhozók sem olyan módon helyezték el a doktrínával kapcsolatos szabályokat a szövegbe, ahogy azt a tervezet készítésének dokumentációja tartalmazta. A joghézagok kitöltése ezért az egyedi esetekben ítélező bírákra hárul, akik – Singer szerint ezzel anélkül, hogy megsértenék a hatalmi ágak elválasztásának az elvét – szövetségi common law-t alakítanak ki.¹⁴⁰

3. Így a digitális korszak leghíresebb esetei között említhető például a *RealNetworks, Inc. v. Streambox, Inc.* ügy.¹⁴¹ A RealNetworks egy olyan technológiát fejlesztett ki, amelynek segítségével a szerzői jogi jogosult egy adott digitális anyagot (legyen az zene, vagy videofelvétel) kódolhat, majd az Interneten hozzáférhetővé tehet, s így ezt mások megtekinthetik, de nem menthetik el.¹⁴² E programokat két védelmi eszköz biztosította be.¹⁴³ A Streambox azonban kifejlesztette a „Streambox VCR” programot, amely a két védelmi eszközt háttástanítva tette lehetővé a fájl mentését. A körzeti bíróság e magatartást veszélyesnek ítélte, hiszen ezáltal a lementett fájlok minden további nélkül továbbíthatóvá váltak, komoly anyagi hátrányt előidézve a RealNetworks-nek. A bíróság elutasította az alperes fair use-ra történő hivatkozását, mivel nem látta megalapozottnak e védekezést, egyúttal rámutatott arra is, hogy a Streambox a programja kifejlesztésével a DMCA 1201. §-ának a másolásvédelmi eszközök kijátszásával kapcsolatos rendelkezéseit is megsértette.

4. A RealNetworks ügynél sokkal nagyobb visszhangja volt Európában, így hazánkban is az *A&M Technology v. Napster, Inc.* ügynek.¹⁴⁴ A Napster az egyik legelső Internet alapú, a felhasználók számára ingyenes zeneletöltő (fájlcserélő, ún. „peer-to-peer” vagy „P2P”) program volt, ahol – akárcsak a hasonló szolgáltatásoknál (KaZaa, DC++, BearShare, avagy eleinte az MP3.com) – a felhasználónak elsőként a fájlcserélő szoftvert kellett letöltenie, majd bejelentkezve a rendszerbe, és saját zenéit megosztva tölthette le a mások által hozzáférhetővé tett dalokat. Az efféle programok használata olyan elterjedté vált,

¹⁴⁰ SINGER: i. m. 134–137. p. – A probléma megoldásával kapcsolatos elméleteket lásd uo. 138–140. p.

¹⁴¹ 2000 WL 127311 (W.D. Wash. 2000) – Lásd ANNA CLAVERIA BRANNAN: Fair Use Doctrine and the Digital Millenium Copyright Act: Does Fair Use Exist on the Internet under the DMCA? 42. *Santa Clara Law Review*, 2001–2002, 258–260. p. – BROGAN: i. m. 719–721. p.

¹⁴² Mindezt három program segítségével lehetett végrehajtani: a RealProducer kódolta az adott anyagot, a RealServer révén lehetett az Interneten hozzáférhetővé tenni és a RealPlayerrel lehetett megnyitni az adott fájlt.

¹⁴³ Ezek az ún. „Secret Handshake” és a „Copy Switch” technológiák. Az előbbi azt ellenőrizi, hogy a fájlt a RealPlayer játssza-e le, az utóbbi pedig az illegális másolatok ellen nyújt védelmet.

¹⁴⁴ 114 F. Supp. 2d 896 (S.D.N.Y. 2000) – Lásd BRANNAN: i. m. 260–262. p.

hogy az komoly gondokat eredményezett a zeneiparban, lévén a dalok többsége szerzői jogi védelem alatt állt, s a Napster nem fizetett jogdíjat a zenék használatáért.¹⁴⁵

A Napster többek között arra hivatkozott, hogy az általa végzett tevékenység fair használatnak minősült, azzal ugyanis, hogy akár ismeretlen zenészek is terjeszthették dalaikat a rendszerben, előmozdította a szerzői jog fejlődésére vonatkozó alkotmányos rendelkezést. Azzal is megpróbálták védekezni, hogy az mp3 formában való tárolással – a Sony ügyben felmerült „time-shifting” analógiájára – „space-shifting”-et tettek lehetővé, vagyis helyet spóroltak a felhasználó számítógépén.¹⁴⁶

Az eljáró bíróság azonban mindkét érvet elvetette, mivel az ún. „Új előadók programját” ténylegesen csak a kereset benyújtását követően indították meg, s a „space-shifting” sem jelentette a Napster legfontosabb szolgáltatását. Emellett a bíróság elmarasztalta a Napster-t a fair use doktrína mindegyik faktorában, mivel a magatartás elsődlegesen kereskedelmi jellegű volt (első faktor), a hozzáférhetővé tett fájlok a szerzői jog védelme alatt álltak (második faktor), a felhasználás mértéke óriási volt, s egyébként is akár egész albumokat le lehetett tölteni (harmadik faktor) és ez a zeneiparra – a kiesző jogdíjak révén – káros hatást gyakorolt (negyedik faktor).

5. A DMCA rendelkezései megsértésének mintapéldájaként lehet megemlíteni a *Universal City Studios, Inc. v. Reimerdes* ügyet.¹⁴⁷ A 15 éves norvég Jon Johansen által kifejlesztett „DeCSS” nevű szoftverhez, mely a műsoros DVD-k másolásvédelmi programjának („CSS”) feltörésére alkalmas,¹⁴⁸ többek között Shawn C. Reimerdes, Roman Kazan, Eric Corley és utóbbi cége, a 2600 Enterprises, Inc. is hozzájutott az Interneten keresztül. Ezt követően mindannyian eltérő módon terjesztették a programot, melyek közül csak Corley magatartását nyilvánította jogellenesnek a bíróság. Ő ugyanis másoknak további letöltésre kínálta e szoftvert, valamint egyéb olyan oldalakat jelölt meg a weboldalán, amelyekről ugyancsak letölthető a „DeCSS”. Corley az MPAA („Motion Pictu-

¹⁴⁵ Mára megfigyelhető tendenciává vált, hogy az ilyen ingyenes oldalak népszerűségüket a fizetős oldalak javára veszítik el. Erre tekintettel a nagyobb zenekiadó vállalatok is egymás után hoznak létre saját internetes zeneletöltő portálokat. Lásd: Megháromszorozódtak a letöltések. *Népszabadság*, 2005. szeptember 3.

¹⁴⁶ Egy audio dal mp3 formába való konvertálásával 90 %-kal csökkenthető a fájl mérete.

¹⁴⁷ 111 F. Supp. 2d 294 (S.D.N.Y. 2000) – Lásd ERIC W. YOUNG: Universal City Studios, Inc. v. Reimerdes: Promoting the Progress of Science and the Useful Arts by Demoting the Progress of Science and the Useful Arts? 28. *Northern Kentucky Law Review*, 2001, 847–876. p. – BRANNAN: i. m. 262–265. p. – BROGAN: i. m. 714–719. p. – VIJAY G. BRIJBASI: Game Console Modification Chips: The Effect of Fair Use and the Digital Millennium Copyright Act on the Circumvention of Game Console Security Measures, 28. *Nova Law Review*, 2003–2004, 420–422. p.

¹⁴⁸ Johansen bevallása szerint ő és vele közel egykorú társai a programot kizárólag azért hozták létre, hogy filmjeiket a Linux rendszerre írt lejátszó-programokkal is megnézhessék. Ehhez fel kellett törniük a lemezek védelmi rendszerét, majd ezek után átmásolták a fájlokat a gépük merevlemezére és onnan indították a vetítést.

re Association of America”) nyilvános levelének, melyben a magatartás abba-hagyására szólították fel, nem tett eleget, s később a bírósági felszólítás ellenére is csak magát a szoftvert távolította el a honlapról, a „DeCSS” letöltésére alkalmas oldalakra való utalás azonban megmaradt. A bíróság kijelentette, hogy e jogeset tipikus példája annak, ami ellen a DMCA fellépni kíván, s Corley a törvény 1201. § (a) (2) rendelkezését sértette meg.

25. § Bár korunk változásai a doktrínára való hivatkozást, mint védelmet egyre inkább háttérbe tolják, s a mai amerikai joggyakorlat is azt mutatja, hogy a digitális technológiával kapcsolatos magatartások kiszorulnak a jogi védelem köréből, véleményem szerint mégse vessük az ördögöt a falra. Az eddigi tapasztalatok is megmutatták már, hogy az amerikai bírák (főleg a Legfelsőbb Bíróságon) gyakran képesek a fennálló rendet ítéleteikkel megtorpedózni, amennyiben azt a társadalmi haladás szempontjából indokoltnak tartják. Így nem is kell nagyon megerőltetni magunkat, hogy igazi hasonlóságot fedezzünk fel a *Sony* és a *Reimerdes* ügyek között. Mindkét esetben szerzői jogi védelem alatt álló munkákat másoltak magáncélra az emberek.¹⁴⁹ Ezért érdekes, hogy a *Sony* ügyben a Legfelsőbb Bíróság a VCR-ek feltartóztathatlanságát látva, a fair use mellett döntött – hozzájárulva ezzel nem mellékesen a műsoros videokazetták piacának a létrejöttéhez –, míg a *Reimerdes* ügyben az eljáró fellebbviteli bíróság megállapította a jogsértést. Érdemes feltenni a kérdést: vajon ugyanígy döntött volna a Legfelsőbb Bíróság is, ha elé kerülnek a *Reimerdes* ügy aktái?

Sőt Amerikában bármikor előfordulhat az is, hogy ha a filmgyártókénál, a zenei cégekénél és a többi kiadóénál erősebb lobbistát fejt ki a másik oldal, akkor akár a törvényi szabályozásban is bekövetkezhetnek olyan változások, melyek az addig elítélt magatartásokat a fair use doktrína alá sorolhatják, mely változtatások szükségességét a jogirodalomban már többek is hangsúlyozták.¹⁵⁰

Arról sem szabad megfeledkezni, hogy 2005-ben a Legfelsőbb Bíróság bírái körében személyi változásokra került sor. *Sandra Day O'Connor*, akit *Ronald Reagan* 1981-ben a szerv első női bírójává nevezett ki, bejelentette nyugdíjba vonulását. Noha eredetileg *George W. Bush* az ő posztját kívánta *John G. Roberts* jelölésével betölteni, a Legfelsőbb Bíróság 80 éves elnökének, *William H. Rehnquist*-nek szeptember elején bekövetkezett halála miatt azonban az elnök Roberts-et egyidejűleg elnöknek is jelölte.¹⁵¹

¹⁴⁹ Az természetes, hogy mindkét esetben felmerülhet a gondolat, és bizton állítható, elő is fordult, s nem kis számban, hogy valaki nem pusztán magáncélra, hanem terjesztés, értékesítés céljából másolt. De ezek a kivételek nem vonhatják el a figyelmet arról, hogy a DVD-k (avagy éppígy a CD-k) másolása is alapvetően saját használatra történik.

¹⁵⁰ Lásd többek között BROGAN: i. m. 709., 721–724. pp.

¹⁵¹ Noha sokan azt várták, hogy a Legfelsőbb Bíróság jelenlegi talán legnagyobb tekintélyű bírája, Antonin Scalia lesz az új elnök, Bush nem kívánt kockáztatni. Ha ugyanis Scaliat jelölte volna a szerv vezetőjének, akkor két személyt kellett volna a szenátusi meghallgatáson átjuttatnia, ami – a Kathrina hurrikán okán megcsappant népszerűsége miatt is – igen nehéz feladatnak bizonyult volna.

Annak, hogy ki lesz a Legfelsőbb Bíróság bírója, természetesen az a lényeg, hogy ezzel az amerikai elnök hosszabb távon is meghatározhatja a szerv működésének jövőbeli irányvonalát, aminek komoly következményei lehetnek például a gazdasággal, a faji megkülönböztetéssel vagy az abortusszal kapcsolatos jogvitákban. Azt természetesen nehéz lenne megmondani, hogy a fair use doktrínával kapcsolatos eddigi gyakorlatot mennyiben befolyásolná.

Befejezés

26. § Ahogy az látható, a tanulmány megírásakor – néhány kivételtől eltekintve – a Legfelsőbb Bíróság esetjogára koncentráltam, ezt az esetek nagy száma és az amerikai szövetségi rendszer jellegzetességei (államonként eltérő szerzői jog) indokolták. Mindez azonban nem fedi le teljes egészében a fair használat teljes körét. Így csak példaként szeretnék utalni Nimmer híres munkájára, melyben a szerző egymás után vette szemügyre valamennyi lehetséges variációt. Így például én nem szóltam részletesen a bírósági eljárás céljából való fénymásolásról, az 1942-t megelőzően elkészített filmek megőrzési célból történő másolásáról, a hátrányos helyzetű személyek általi fair használatról, a kézírással történő másolásról (a kalligráfiáról), az élőben sugárzott (televíziós vagy rádiós) adások non-profit vagy magáncélú használatra való rögzítéséről.¹⁵²

Ebből is látható, hogy nem lefutott kérdésről van szó, s hiába a mind szélesebb törvényi szabályozás, hiába a korábbi esetjog, az élet kellőképpen alkalmas arra, hogy olyan körülményeket produkáljon, amelyek között felmerül a pereskedés lehetősége, sőt a digitális korszak vívmányai – elfogadva azok érvelését, akik a DMCA-t hibásnak vélik – mindezt csak tovább fokozzák.

Felhasznált irodalom

- AIELLO, VINCENT F.: Educating Sony: Requiem for a „Fair Use”, 22 *California Western Law Review*, 1985–1986, 159–174. p.
- ALBIN, MICHAEL C.: Beyond Fair Use: Putting Satire in its Proper Place, 33 *UCLA Law Review*, 1985–1986, 518–538. p.
- American Legacy: The United States Constitution and other Essential Documents of American Democracy*. Center for Civic Education: Calabasas, 1997
- ANDERSON, MICHAEL G. AND BROWN, PAUL F.: The Economics Behind Copyright Fair Use: A Principled and Predictable Body of Law, 24. *Loyola University Chicago Law Review*, 1992–1993, 143–178. p.

¹⁵² Nimmer on Copyright, 13.05.§[F][1]-[6].

- BABISKIN, LISA M.: Oh, Pretty Parody: Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc., 8 *Harvard Journal of Law and Technology*, 1994–1995, 193–229. p.
- BAKER, STEWART A.: A Practical Guide to Certiorari, 33. *Catholic University Law Review*, 1983–1984, 611–632. p.
- BATES, NATHANIA: Copyright Law: Parody and the „Heart” of the Fair Use Privilege, 7. *University of Florida Journal of Law and Public Policy*, 1994–1996, 365–372. p.
- BERNSTEIN, RICHARD E.: Parody and Fair Use in Copyright Law, 31. *Copyright Law Symposium*, 1984, 1–44. p.
- BICE, SCOTT H.: The Limited Grant of Certiorari and the Justification of Judicial Review, *Wisconsin Law Review*, 1975, 343–413. p.
- BILLINGS, ROGER: The Effect of the Fair Use Doctrine on Textbook Publishing and Copying – Part One, 2. *Akron Law Review*, 1968–1969, 64–72. p. – Part Two, 2. *Akron Law Review*, 1968–1969, 112–121. p.
- BISCEGLIA, JULIE: Parody and Copyright Protection: Turning the Balancing Act into a Juggling Act, 34. *Copyright Law Symposium*, 1987, 1–38. p.
- BOSKEY, BENNETT: Mechanics of the Supreme Court’s Certiorari Jurisdiction, 46. *Columbia Law Review*, 1946, 255–265. p.
- BOWER, MATTHEW W.: Replaying the Betamax Case for the New Digital VCRS: Introducing Tivo to Fair Use, 20. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, 2002, 417–459. p.
- BRANNAN, ANNA CLAVERIA: Fair Use Doctrine and the Digital Millenium Copyright Act: Does Fair Use Exist on the Internet under the DMCA? 42. *Santa Clara Law Review*, 2001–2002, 247–276. p.
- BRENNER, SAUL: Granting Certiorari by the United States Supreme Court: An Overview of the Social Science Studies, 92. *Law Library Journal*, 2000, 193–202. p.
- BRIJBASI, VIJAY G.: Game Console Modification Chips: The Effect of Fair Use and the Digital Millenium Copyright Act on the Circumvention of Game Console Security Measures, 28. *Nova Law Review*, 2003–2004, 411–436. p.
- BROGAN, DENIS T.: Fair Use No Longer: How The Digital Millenium Copyright Act Bars Fair Use of Digitally Stored Copyrighted Works, 16. *St. John’s Journal of Legal Commentary*, 2002, 691–725. p.
- CALKINS, ERIN MAGGIO: Deciphering the Fair Use Doctrine: Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc., 28. *Creighton Law Review*, 1994–1995, 505–528. p.
- C.H.R., III: Universal City Studios, Inc. v. Sony Corp.: „Fair Use” Looks Different on Videotape, 66. *Virginia Law Review*, 1980, 1005–1027. p.
- CIRACE, JOHN: When Does Complete Copying of Copyrighted Works for Purpose Other Than for Profit or Sale Constitute Fair Use? An Economic Analysis of the Sony Betamax and William & Wilkins Cases, 28. *Saint Louis Law Journal*, 1984, 647–682. p.

- CLARK, CHARLES R.: *Universal City Studios, Inc. v. Sony Corporation of America*: Application of the Fair Use Doctrine under the United States Copyright Acts of 1909 and 1976, 15. *New England Law Review*, 1979–1980, 661–681. p.
- CLEMMONS, MELANIE A.: Author v. Parodist: Striking a Compromise, 33. *Copyright Law Symposium*, 1987, 85–114. p.
- COHEN, SAUL: Fair Use in the Law of Copyright, 6. *Copyright Law Symposium*, 1955, 43–73. p.
- Case Commentary: *Salinger v. Random House*: Is Copyright Protection of Letters Meant to Serve the Public or Their Author? 10. *Hastings Communications and Entertainment Law Journal*, 1987–1988, 941–953. p.
- Comments: Parody and the Law of Copyright, 29. *Fordham Law Review*, 1960–1961, 570–577. p.
- Copyright Fair Use – Case Law and Legislation, 18. *Duke Law Review*, 1969, 73–110. p.
- DANIELS, STACY: *Harper & Row, Publishers, Inc. v. Nation Enterprises*: Pirating Unpublished Copyrighted Works: Does the Fair Use Doctrine Vindicate First Amendment Rights? 19. *The John Marshall Law Review*, 1985–1986, 501–522. p.
- DILIBERTO, MICHAEL R.: Looking through the “Rear Window”: A Review of the United States Supreme Court Decision in *Stewart v. Abend*, 12. *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Journal*, 1992, 299–310. p.
- DIVINEY, CATHERINE A.: Guardian of the Public Interest: An Alternative Application of the Fair Use Doctrine in *Salinger v. Random House, Inc.*, 61. *St. John’s Law Review*, 1986–1987, 615–628. p.
- DORSEN, HARRIETTE K.: Satiric Appropriation and the Law of Libel, Trademark and Copyright: Remedies without Wrongs, 65. *Boston University Law Review*, 1985, 923–964. p.
- DRATLER, JAY, JR.: Distilling the Witches’ Brew of Fair Use in Copyright Use, 43. *University of Miami Law Review*, 1988–1989, 233–342. p.
- EINIG, ELIZABETH E.: *Salinger v. Random House*: A Biographer’s Dilemma, 34. *Saint Louis University Law Journal*, 1989–1990, 149–171. p.
- ELLIS, HAROLD A.: Fair Use of Unpublished Works: An Interim Report and a Modest Proposal, 69. *Washington University Law Quarterly*, 1991, 1231–1265. p.
- FAALAND, SUSAN LINEHAN: Parody and Fair Use: The Critical Question, 57. *Washington Law Review*, 1981–1982, 163–192. p.
- FISHER, WILLIAM W. III: Reconstructing the Fair Use Doctrine, 101. *Harvard Law Review*, 1987–1988, 1659–1795. p.
- FRANCIS, MELISSA M.: The „Fair Use” Doctrine and *Campbell v. Acuff-Rose*: Copyright Waters Remain Muddy, 2. *Villanova Sports and Entertainment Law Forum*, 1995, 311–337. p.
- FREID, STEPHEN: Fair Use and the New Act, 22. *New York Law School Law Review*, 1976–1977, 497–519. p.

- GAINES, GINGER A.: Wright v. Warner Books, Inc.: The Latest Chapter in the Second Circuit's Continuing Struggle with Fair Use and Unpublished Works, 3. *Fordham Entertainment, Media & Intellectual Property Law Forum*, 1992–1993, 175–200. p.
- GINSBURG, JANE: Copyright Legislation for the „Digital Millenium”, 23. *Columbia-VLA Journal of Law & the Arts*, 1999–2000, 137–179. p.
- GOETSCH, CHARLES C.: Parody as Free Speech – The Replacement of the Fair Use Doctrine by First Amendment Protection, 3. *Western New England Law Review*, 1980, 39–66. p.
- GOLDSTEIN, PAUL: Copyright and the First Amendment, 70. *Columbia Law Review*, 1970, 983–1057. p.
- GORDON, WENDY J.: Fair Use as Market Failure: A Structural and Economic Analysis of the Betamax Case and Its Predecessors, 82. *Columbia Law Review*, 1982, 1600–1657. p.
- IKELER, KIM: Sony v. Universal City Studios: Can the Marketplace Relationship between Creator and Consumer Be Preserved? 62. *Denver University Law Review*, 1985, 873–897. p.
- JENSEN, WILLIAM C.: Fair Use: As Viewed by the „User”, 39. *Dicta*, 1962, 25–39. p.
- KAPELKE, ROBERT J.: Piracy or Parody: Never the Twain, 38. *University of Colorado Law Review*, 1965–1966, 550–571. p.
- KAUFMAN, TRACEY L.: Stewart v. Abend, 110 S. Ct. 1750 (1990), 2. *DePaul-LCA Journal of Art & Entertainment Law*, 1991–1992, 31–32. p.
- Leading Cases of the 1983 Term: Copyright, 98. *Harvard Law Review*, 1984–1985, 284–295. p.
- LEVAL, PIERRE N.: Toward a Fair Use Standard, 103. *Harvard Law Review*, 1989–1990, 1105–1136. p.
- LIGHT, SHELDON N.: Parody, Burlesque, and the Economic Rationale for Copyright, 11. *Connecticut Law Review*, 1979, 615–636. p.
- MARKE, JULIUS J.: United States Copyright Revision and its Legislative History, 70. *Law Library Journal*, 1977, 121–152. p.
- MARSH, ADRIENNE J.: Betamax and Fair Use: A Shotgun Marriage, 21. *Santa Clara Law Review*, 1981, 49–87. p.
- MCCUTCHEN, CLARK L.: Stewart v. Abend: Derivative Work Users Beware, 68. *Denver University Law Review*, 1991, 297–314. p.
- MERRILL, LISA VAUGHN: Should Copyright Law Make Unpublished Works Unfair Game? 51. *Ohio State Law Journal*, 1990, 1399–1414. p.
- MEZEI PÉTER: A szerzői jog története a törvényi szabályozásig (1884: XVI. tc.), *Jogelméleti Szemle*, 2004/3. szám
- NIMMER, DAVID: A Riff on Fair Use in the Digital Millenium Copyright Act, 148. *University of Pennsylvania Law Review*, 1999–2000, 673–742. p.
- NIMMER, DAVID: „Fairest of Them All” and Other Fairy Tales of Fair Use, 66. *Law and Contemporary Problems*, 2003, 263–287. p.

- NIMMER, MELVILLE B.: Does Copyright Abridge the First Amendment Guarantees of Free Speech and Press? 17. *UCLA Law Review*, 1969–1970, 1180–1204. p.
- NIMMER, MELVILLE B.: *Nimmer on Copyright*, Matthew Bender & Company, Inc., 2005.
- NIMMER, R. T.: Reflections on the Problem of Parody-Infringement, 17. *Copyright Law Symposium*, 1969, 133–161. p.
- Note: Parody and Burlesque – Fair Use or Copyright Infringement? 12. *Vanderbilt Law Review*, 1958–1959, 459–481. p.
- Notes: The Parody Defense to Copyright Infringement: Productive Fair Use after Betamax, 97. *Harvard Law Review*, 1983–1984, 1395–1413. p.
- PATRY, WILLIAM: In Praise of the Betamax Decision: An Examination of Universal City Studios, Inc. v. Sony Corp. of America, 22. *South Texas Law Journal*, 1982, 211–248. p.
- PATRY, WILLIAM F. AND PERLMUTTER, SHIRA: Fair Use Misconstrued: Profit, Presumptions and Parody, 11. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, 1992, 667–720. p.
- PATTERSON, L. RAY: Free Speech, Copyright, and Fair Use, 40. *Vanderbilt Law Review*, 1987, 1–66. p.
- PATTERSON, L. RAY: Understanding Fair Use, 55. *Law & Contemporary Problems*, 1992, 249–266. p.
- PEPPE, VINCENT H.: Fair Use of Unpublished Materials in the Second Circuit: The Letters of the Law, 54. *Brooklyn Law Review*, 1988–1989, 417–464. p.
- PERLMAN, HARVEY S. – RHINELANDER, LAURENS H.: Williams & Wilkins Co. v. United States: Photocopying, Copyright and the Judicial Process, *The Supreme Court Review*, 1975, 355–417. p.
- RE, JOSEPH R.: The Stage of Publication as a „Fair Use” Factor: Harper & Row, Publishers, Inc. v. Nation Enterprises, 58. *St. John’s Law Review*, 1983–1984, 597–615. p.
- REINER, RICHARD F.: Home Videorecording: Fair Use or Infringement? 52. *Southern California Law Review*, 1978–1979, 573–634. p.
- ROSENFELD, HARRY N.: The Constitutional Dimension of „Fair Use” in Copyright Law, 50. *Notre Dame Lawyer*, 1974–1975, 790–807. p.
- ROSENFELD, HARRY N.: Customary Use as „Fair Use” in Copyright Law, 25. *Buffalo Law Review*, 1975–1976, 119–140. p.
- SCHUBERT, FRANK A.: *Introduction to Law and the Legal System*. Seventh Edition, Houghton Mifflin Company, Boston-New York, 2000.
- SCHULMAN, JOHN: Fair Use and the Revision of the Copyright Act, 53. *Iowa Law Review*, 1967–1968, 832–838. p.
- SILVERMAN, ARNOLD B.: The Scope of Protection of Copyrights and Design Patents in the United States, 12. *Copyright Law Symposium*, 1963, 152–200. p.

- SINGER, PETE: Mounting a Fair Use Defense to the Anti-Circumvention Provisions of the Digital Millenium Copyright Act, 28. *University of Dayton Law Review*, 2002–2003, 111–142. p.
- SMITH, R. D.: Rohauer v. Killiam Shows, Inc. and the Derivative Work Exception to the Termination Right: Inequitable Anomalies Under Copyright Law, 52. *Southern California Law Review*, 1978–1979, 635–663. p.
- The Supreme Court, 1957 Term: Copyright, 72. *Harvard Law Review*, 1958–1959, 145–147. p.
- VAN OURKIRK, CALVIN F.: Fixing What Ain't Broke: The Digital Millenium Copyright Act (DMCA) Title I., 4. *Intellectual Property Law Bulletin*, 1999, 1–13. p.
- WANAT, DANIEL E.: Fair Use and the 1992 Amendment to Section 106 of the 1976 Copyright Act: Its History and an Analysis of its Effect, 69. *Villanova Sports & Entertainment Law Forum*, 1994, 47–66. p.
- WARREN, SAMUEL D. – BRANDEIS, LOUIS D.: The Right to Privacy, 4. *Harvard Law Review*, 1890–1891, 193–220. p.
- WEINREB, LLOYD L.: Fair's Fair: A Comment on the Fair Use Doctrine, 103. *Harvard Law Review*, 1989–1990, 1137–1161. p.
- WILSON, PAULA LINDSEY: Rejection of the New Property Right Theory as Viewed through the Rear Window: Stewart v. Abend, 24. *Creighton Law Review*, 1990–1991, 155–193. p.
- YANKWICH, LEON R.: What is Fair Use? 22. *The University of Chicago Law Review*, 1954–1955, 203–215. p.
- YOUNG, ERIC W.: Universal City Studios, Inc. v. Reimerdes: Promoting the Progress of Science and the Useful Arts by Demoting the Progress of Science and the Useful Arts? 28. *Northern Kentucky Law Review*, 2001, 847–876. p.
- ZIMMERMAN, DIANE LEENHEER: Adrift in the Digital Millenium Copyright Act: the Sequel, 26. *University of Dayton Law Review*, 2000–2001. 279–291. p.

Felhasznált jogesetek

- 356 U.S., 1957: p. 43. – Columbia Broadcasting System et al. v. Loew's, Inc. et al.
- 420 U.S., 1974: p. 376. – Williams & Wilkins Co. v. United States
- 464 U.S., 1983: p. 417–500. – Sony Corporation of America et al. v. Universal City Studios, Inc. et al.
- 471 U.S., 1984: p. 539–605. – Harper & Row, Publishers, Inc., et al. v. Nation Enterprises et al.

495 U.S., 1989: p. 207-256. – Stewart et al. v. Abend, DBA Authors Research Co.

510 U.S., 1993: p. 569-600. – Campbell, aka Skyywalker, et al. v. Acuff-Rose Music, Inc

PÉTER MEZEI

THE FAIR USE DOCTRINE IN THE AMERICAN COPYRIGHT LAW

(Summary)

The fair use doctrine is a cornerstone of the American Copyright Law, a legal instrument, with which the users of copyrighted works can excuse themselves from the consequences of their unlicensed activity. According to this doctrine the reproduction of materials by photocopying, creating parodies of movies or lyrics, or using any other documents to prepare for example biographies shall not be considered infringement, if the use fits the requirements listed in the Copyright Act.

The most interesting characteristic feature of this common law based legal instrument is mainly that its rules were regulated first of all by the fourth Copyright Act in 1976, but the judicial practice – following the English patterns – have started to lay down the foundations already with one and a half century earlier. Similarly to the other legal instruments of the Anglo-Saxon legal systems the fair use doctrine was developed by the judges and adjusted also by them to the requirements of the ages.

The present article introduces first the theoretical basis of the doctrine and after it examines its practical development, focusing mainly on the cases decided by the U.S. Supreme Court. The study pays attention to the newest part of the American Copyright Law, the Digital Millenium Copyright Act, which tried to adjust the former rules to the challenges of the digital age. According to this new act the question of fair use burned up with renewed strength in the American jurisprudence, as the frequent legal disputes show it, from which the best-known are the suits against the widespread music download services.

